

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Katedra občanského práva

Diplomová práce

ZASTOUPENÍ

Representation

Diplomantka:

Vedoucí diplomové práce:

Datum vypracování práce:

Adéla Křížová

prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

25. červen 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. června 2014

.....
Adéla Křížová

Děkuji vedoucímu své diplomové práce prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za konzultace, vedení a poskytování užitečných rad během zpracování této diplomové práce.

Seznam zkratek

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích
OBCHZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Všechny výše uvedené zákony uvádím ve znění pozdějších předpisů.

Obsah

Seznam zkratk	1
Úvod	4
1. Pojem zastoupení	6
1.1. Druhy zastoupení	8
1.1.1. Zastoupení přímé a nepřímé	8
1.2. Procesní zastoupení	9
1.3. Zastoupení státu	10
2. Obecné podmínky zastoupení	11
2.1. Osoba zástupce	11
2.2. Osoba zastoupeného	13
2.3. Vliv dobré víry	13
2.4. Jednání zástupce	14
2.5. Překročení zástupčího oprávnění	15
3. Smluvní zastoupení	17
3.1. Smlouva o zastoupení	18
3.2. Plná moc	19
3.2.1. Druhy plné moci	19
3.2.2. Forma plné moci	22
3.2.3. Vznik účinnosti plné moci	23
3.2.4. Rozsah plné moci	24
3.3. Odvolatelnost zmocnění	25
3.4. Zdánlivé zmocnění	26
3.5. Zánik zmocnění	26
3.6. Povinnosti zmocněnce po zániku zmocnění	29
3.7. Prokura	30
3.7.1. Udělení prokury	32
3.7.2. Rozsah prokury	33
3.7.3. Požadavky na péči při výkonu prokury	33
3.7.4. Podepisování prokuristy	34
3.7.5. Zánik prokury	34
4. Zákonné zastoupení a opatrovnictví	35
4.1. Zákonné zastoupení	36
4.1.1. Zákonné zastoupení v rodině	36
4.1.2. Zákonné zastoupení podnikatele	39
4.1.3. Zákonné zastoupení právnických osob	41
4.2. Opatrovnictví	46
4.2.1. Opatrovnictví člověka	47
4.2.2. Opatrovnická rada	52
4.2.3. Opatrovnictví právnické osoby	54

5. Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat.....	57
5.1. Předběžné prohlášení	58
5.2. Nápomoc při rozhodování	61
5.3. Zastoupení členem domácnosti	63
Závěr.....	67
Seznam použitých zdrojů:	69
Právní předpisy	69
Judikatura.....	69
Knižní publikace	70
Odborné články	72
Další zdroje	73
Abstrakt	75
Abstract	76
Klíčová slova.....	77

Úvod

Zastoupení je tradiční institut, který vychází ze základních principů, na kterých je založen demokratický právní řád České republiky a jež jsou zakotveny zejména v Listině základních práv a svobod. Jedním z nich je princip rovnosti, který se projevuje zejména u zákonného zastoupení a opatrovnictví. Pokud by úprava tohoto institutu chyběla, tento princip by nebyl dodržen jak vzhledem k právnickým osobám, jež dle nově přijaté koncepce nejsou schopny samy jednat, tak vzhledem k osobám, které nemají v důsledku věku či duševní poruchy dostatečnou rozumovou a volní vyspělost. Těmto osobám by bylo znemožněno, aby se plně realizovaly jako subjekty práva. Pro smluvní zastoupení je pak typický princip autonomie vůle. Každé osobě, která je způsobilá právně jednat, ale z nějakého důvodu nechce nebo nemůže, je poskytnuta možnost, aby za ni jednal zástupce a mohla svobodně vstupovat do právních vztahů.

V této diplomové práci se zaměřuji téměř výhradně na přímé zastoupení z hmotněprávního hlediska, které je upraveno v NOZ, jako jediném a společném kodexu soukromého práva. S ohledem na rozsah práce se domnívám, že není možné podat dokonale ucelený a vyčerpávající výklad o institutu zastoupení, a proto cílem této práce je vystihnout podstatu zastoupení, poskytnout jasný přehled stávající právní úpravy zastoupení a vzhledem k tomu, že k 1. 1. 2014 došlo v této oblasti k četným změnám, upínám v této práci pozornost zejména na ně a na jejich dopady, které zároveň na některých místech hodnotím. Zároveň si pokládám otázku, zda je úprava obsažená v NOZ dostatečná.

Ačkoliv připouštím, že pro pochopení jednotlivých institutů je důležité se seznámit jak s jejich vývojem v historii, tak i s legislativními akty vydávanými na evropské úrovni sloužícími přinejmenším jako inspirační zdroje pro zákonodárce, v této práci jsem se je po domluvě s vedoucím práce rozhodla z důvodu rozsahu a zaměření práce nepostihnout.

Tato práce je členěna na pět kapitol. V první kapitole vysvětluji pojem a účel zastoupení a uvádím různé druhy zastoupení, se kterými se lze setkat v odborné

literatuře, blíže se pak věnuji rozlišení přímého a nepřímého zastoupení. Jednotlivé druhy jsou pak charakterizovány v následujících kapitolách. Součástí této kapitoly je i stručné pojednání o procesním zastoupení a zastoupení státu.

Jelikož ve své práci vycházím ze systematiky NOZ, zabývám se v druhé kapitole obecnými podmínkami zastoupení. V jednotlivých částech se zabývám subjekty zastoupení, vlivem dobré víry i jednáním zástupce. V poslední části této kapitoly porovnávám obecnou právní úpravu překročení zástupčího oprávnění se zvláštní úpravou vztaženou na smluvní zastoupení.

Třetí kapitola je vyhrazena smluvnímu zastoupení, kde pojednávám o jeho podstatných bodech, zejména o vymezení smlouvy o zastoupení a plné moci. Hluběji se pak zabývám úpravou formy plné moci, jejíž aplikace je v praxi nejednoznačná. Jelikož NOZ sleduje logiku přímé návaznosti prokury jako zvláštního smluvního zastoupení na úpravu obecnou, zaměřuji se v této kapitole i na tuto problematiku.

Další kapitola je vyčleněna pro zákonné zastoupení a opatrovnictví. Nejprve je zde pojednáno o úpravě společné těmto institutům. V rámci zastoupení na základě zákona stručně charakterizuji zákonné zastoupení v rodině a zastoupení podnikatele. Největší pozornost pak směřuji na problematiku zastoupení právnických osob, která byla v důsledku rekodifikace soukromého práva v oblasti zákonného zastoupení nejvíce dotčena změnami. V další části této kapitoly se pak věnuji oblasti opatrovnictví, zejména koncepčním změnám a nově upraveným institutům.

Pátá kapitola pojednává o nově zakotvených podpůrných opatřeních při narušení schopnosti zletilého právně jednat, která nesou znaky jak smluvního a zákonného zastoupení, tak opatrovnictví a některé z nich zároveň představují mírnější a méně omezující opatření než je omezení svéprávnosti, které je nadále chápáno jako nejzazší prostředek, který lze využít pouze tehdy, nejsou-li tato opatření dostačující.

1. Pojem zastoupení

Zastoupení je tradiční institut občanského práva, který se začal vyvíjet již ve starověkém Římě. Jeho účelem bylo původně usnadnění právního styku osob. Postupem času byla právní osobnost přiznávána každému člověku a bylo zapotřebí umožnit i osobám nikoli plně svéprávným účastnit se právního styku a posílit tím zároveň ochranu jejich zájmů. Toto obdobně platí i o právnických osobách, které potřebují k jednání zástupce.¹

České občanské právo přiznává každému člověku právní osobnost². Právní osobností je dle § 15 NOZ způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Tuto právní osobnost získává člověk narozením, přiznává se zároveň i počatému dítěti, pokud se narodí živé a vyhovuje-li to jeho zájmům.³ Právnické osoby jsou touto právní osobností nadány od svého vzniku, kterým je zpravidla den zápisu do veřejného rejstříku, až do svého zániku, kterým je den výmazu z veřejného rejstříku, případně den skončení likvidace.⁴

Od způsobilosti mít práva a povinnosti je třeba odlišovat svéprávnost, což je způsobilost právně jednat neboli nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.⁵ Svěprávnost vzniká postupně podle stavu psychické vyspělosti fyzické osoby.⁶ Plně svéprávným se nejčastěji člověk stává zletilostí, tj. dovršením osmnáctého roku věku. Jsou umožněny i dva způsoby dřívějšího nabytí svéprávnosti, kterými jsou uzavření manželství a přiznání svéprávnosti. Tyto způsoby nabytí svéprávnosti jsou možné pouze na základě rozhodnutí soudu a za předpokladu, že nezletilý dosáhl věku šestnácti let. Přiznání svéprávnosti (je používán i výraz emancipace) se nově navrátilo do českého právního řádu díky NOZ. Tato možnost je dána za splnění podmínek dosažení věku šestnácti let, souhlasu zákonného zástupce,

¹ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 312. ISBN 978-80-7478-325-8.

² Před účinností NOZ byl užíván pojem právní subjektivita.

³ § 23, 25 NOZ

⁴ § 118, 126 odst. 1, 185, 186 NOZ

⁵ Před účinností NOZ byl užíván pojem způsobilost k právním úkonům.

⁶ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 216. ISBN 978-80-7478-325-8.

schopnosti nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti, jakož i v dalších „zvláštních případech“.⁷ Svěprávnost zaniká obecně smrtí. U právnických osob se rozsah právní osobnosti se způsobilostí k právním jednáním kryje, nemohou však vzhledem ke své povaze jednat samy, ale musí za ně jednat určité k tomu oprávněné fyzické osoby. Na toto jednání se nahlíží jako na zastoupení.

Právní osobnosti ani svěprávnosti se nelze vzdát ani zčásti. Svěprávnost člověka je, na rozdíl od právní osobnosti, možné omezit. Toto omezení je však možné pouze tehdy, pokud by jedinci hrozila závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření. Člověk již nemůže být zbaven svěprávnosti zcela.⁸

Někdy tedy není možné, aby bylo určité jednání provedeno samostatně. Například někteří lidé nemají v důsledku duševní poruchy nebo věku dostatečnou rozumovou a volní vyspělost a nemohou v různém rozsahu právně jednat.⁹ Zároveň některé osoby, které sice jsou vybavené způsobilostí aktivně vystupovat v právních vztazích, z různých důvodů takto jednat nechtějí nebo nemohou. Tyto případy řeší institut zastoupení.¹⁰

Využití institutu zastoupení však není možné u všech právních jednání. Zákonem je vyloučeno zastoupení např. u uznání otcovství souhlasným prohlášením rodičů (§ 779 odst. 2 NOZ), či u zřízení vlastnoruční závěti (§ 1533 NOZ). Ve výjimečných případech jej vylučuje samotná povaha právního jednání, mezi takové případy patří přivlastnění (§ 1045 NOZ) nebo nález (§ 1051 NOZ).¹¹

⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 78. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁸ § 16, 55 odst. 2, 56 NOZ

⁹ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek.* Vyd. 1. Praha : Linde, 2008, s. 203. ISBN 978-80-7201-687-7.

¹⁰ HURDÍK, J. *Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2013, s. 148. ISBN 978-80-7380-377-3.

¹¹ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; TICHÝ, L. *Sborník statí z diskuzních fór o rekonstrukci občanského práva. 3. díl.* Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 74. ISBN 978-80-7357-394-2.

NOZ upravuje zastoupení v hlavě III v § 436 – 488 NOZ, ale některá ustanovení týkající se zastoupení se nachází i v jiných částech NOZ¹² nebo v ZOK. Roztříštění právní úpravy zastoupení, díky které mohou vznikat interpretační problémy, se tedy bohužel nepodařilo zcela odstranit.

Hlava III je rozdělena na tři části, a to na všeobecná ustanovení (§ 436 – 440 NOZ), ustanovení o smluvním zastoupení (§ 441 – 456 NOZ) a v posledním dílu se nachází úprava zákonného zastoupení a opatrovnictví.

Pojem zástupce je definován v ustanovení § 436 NOZ. Zástupcem je ten, kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného. Oproti předchozí právní úpravě je přidána právní domněnka, která stanoví, že pokud není zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná jménem vlastním.¹³

1.1. Druhy zastoupení

V teorii se zastoupení dělí zejména na zastoupení přímé a nepřímé. Je možné se setkat v literatuře i s jedno-, dvou- a vícestranným zastoupením, s aktivním a pasivním zastoupením, se zastoupením s a bez zmocnění nebo se zastoupením zákonným a z vůle zastoupeného.¹⁴

1.1.1. Zastoupení přímé a nepřímé

Přímé i nepřímé zastoupení spočívá v tom, že zástupce činí vlastní prohlášení vůle na účet zastoupeného. Zástupce činí vždy vlastní projev vůle, a tím se liší od posla, který pouze sděluje cizí vůli. Rozdíl spočívá v tom, zda jedná jménem svým nebo jménem zastoupeného. NOZ v hlavě III pod názvem Zastoupení upravuje pouze zastoupení přímé, nepřímé zastoupení není v obecné části upraveno, avšak jeho úprava je součástí úpravy jednotlivých typových vztahů u závazků ze smluv příkazního typu

¹² Např. § 49 a násl. NOZ, § 430-431 NOZ

¹³ § 436 odst. 1 NOZ

¹⁴ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek*. Vyd. 1. Praha : Linde, 2008, s. 204. ISBN 978-80-7201-687-7.

s výjimkou obchodního zastoupení, které je novým smluvním typem, jenž vychází z přímého zastoupení.

Jelikož u nepřímého zastoupení jedná zástupce svým jménem, nabývá práv a povinností on sám. Zástupce je tedy sám smluvní stranou, chybí zde znak jednání za druhého. Tato práva a povinnosti je pak povinen dle smlouvy převést na zastoupeného. Naopak při přímém zastoupení nevznikají mezi zástupcem a třetí osobou žádná práva a povinnosti.

Pro rozlišení přímého a nepřímého zastoupení je důležité, zda třetí osoba ví, resp. z okolností musí vědět, že subjekt, který s ní jedná, jedná jménem jiného a je tedy zástupcem – zmocněncem, a že smluvní stranou je tedy osoba jiná. Podstatné jsou při tom okolnosti, které byly známy v době posuzovaného jednání. V pochybnostech se uplatní nevyvratitelná právní domněnka, že osoba jednala vlastním jménem. Jelikož se tato domněnka nachází ve všeobecných ustanoveních, bude se aplikovat na smluvní i zákonné zastoupení a na opatrovnictví.¹⁵

Přímé zastoupení lze dále členit na základě důvodu vzniku. Zmocnění může být založeno právním jednáním – zmocněním, pak se jedná o zastoupení smluvní, zákonem u zákonného zastoupení nebo rozhodnutím státního orgánu, kdy jde o opatrovnictví. Zmocnění může být také založeno v důsledku samotné existence právnické osoby, jako je tomu u jednání právnické osoby. Některé teorie považují za zástupce i správce cizího majetku¹⁶, který jedná jako držitel určitého úřadu na základě rozhodnutí.¹⁷

1.2. Procesní zastoupení

Od soukromoprávního zastoupení je třeba odlišovat jednání procesního zástupce za účastníka řízení, který může být stanoven na základě zákona, na základě plné moci nebo rozhodnutí. Toto zastoupení má veřejnoprávní charakter a je upraveno v OSŘ.

¹⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1033. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁶ Např. správce konkursní podstaty, správce dědictví, vykonavatel testamentu.

¹⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 318 - 319. ISBN 978-80-7400-483-4.

Ačkoli má s hmotněprávním zastoupením některé shodné znaky, vyznačuje se určitými odlišnostmi. Jednou z nich je to, že procesní plnou moc je možné považovat za procesněprávní úkon.¹⁸

1.3. Zastoupení státu

Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu. Pokud zákon nestanoví jinak, tak za něj právně jedná vedoucí příslušné organizační složky, který může pro určité právní jednání písemně pověřit jiného vedoucího zaměstnance této organizační složky. V rozsahu stanoveném vnitřním předpisem organizační složky mohou jménem státu právně jednat další zaměstnanci organizační složky.¹⁹

Organizační složkou státu je i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a zastupuje stát zejména v řízeních, jejichž předmět je vymezen v § 2 zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Je přirozené, že i stát může být zastoupen ve formě smluvního zastoupení.

V civilním řízení je třeba, aby byla jako účastník uvedena jak Česká republika, tak i příslušná organizační složka. Česká republika je totiž způsobilá samostatně jednat před soudem pouze společně s příslušným státním orgánem. Bylo judikováno²⁰, že soud řízení bez dalšího zastaví, pokud je uvedena pouze organizační složka státu, která nemá právní subjektivitu. Toto pravidlo bylo však zmírněno Ústavním soudem, který požaduje, aby byl žalobce vyzván k odstranění vady žaloby, která spočívá v nesprávném označení žalovaného, je-li z žaloby zřejmé, že žalovaným subjektem má být stát. Pokud je naopak označen jako žalovaný pouze stát, soud je povinen sám zjistit, která z organizačních složek je příslušná zastupovat stát v konkrétním sporu, a s touto organizační složkou jednat.²¹

¹⁸ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; TICHÝ, L. *Sborník statí z diskuzních fór o rekonstrukci občanského práva. 3. díl.* Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 71. ISBN 978-80-7357-394-2.

¹⁹ § 7 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10.2002, sp. zn. 21 Cdo 366/2002.

²¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1039. ISBN 978-80-7.478-370-8.

Zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, je pak dána českému soudu možnost ustanovit opatrovníka cizím státním, mezinárodním organizacím, institucím a osobám požívajícím imunity jsou-li vyňaty z pravomoci českých soudů v případech, kdy jim nelze doručit písemnosti prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí.²²

2. Obecné podmínky zastoupení

Všeobecná úprava zastoupení je obsažena v ustanoveních § 436 – 440 NOZ a aplikuje se na zastoupení smluvní, zastoupení zákonné i na opatrovnictví, pokud není vyloučena úpravou zvláštní.

2.1. Osoba zástupce

Jak již bylo uvedeno výše, zástupcem je ten, kdo je oprávněn jednat jménem a na účet jiného. Zástupcem může být pouze osoba, která má dostatečnou míru svéprávnosti. Tato osoba může být ve svéprávnosti omezená, musí ale mít bezpodmínečně způsobilost k jednání, které má provést za zastoupeného. Nezletilý se tedy může stát zástupcem, ovšem pouze pokud jde o jednání, které je svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.²³ Není tedy vyžadována plná svéprávnost. Naopak je tomu ale u všeobecných zástupců, kde je nutné disponovat plnou svéprávností.²⁴

Okruh osob, které mohou být zákonným zástupcem, je redukován pouze na fyzické osoby, zatímco smluvním zástupcem i opatrovníkem může být jak fyzická, tak právnická osoba.²⁵ Při zastoupení právnickou osobou pak za zmocnitele jedná statutární orgán právnické osoby nebo osoba, která je právnickou osobou určena. Již tedy není vyžadováno, aby tento orgán udělil další jednající osobě plnou moc, což je praktické

²² § 7 odst. 5 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

²³ § 31 NOZ

²⁴ DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 314-315. ISBN 978-80-7478-325-8.

²⁵ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1035. ISBN 978-80-7478-370-8.

zejména u zaměstnanců právnické osoby. Tento případ je jedním ze zákonných případů, kdy může zmocněnec i bez dohody se zmocnitelem pověřit dalšího substituta.²⁶

Dalším omezením směřujícím na osobu zástupce je obsaženo v § 437 odst. 1 NOZ. Zástupcem nemůže být ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Nově je přidáno ustanovení, jež navazuje na starší judikaturu a vztahuje se pouze na smluvní zastoupení, dle kterého není tento rozpor překážkou, pokud zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět. K posouzení toho, zda osoba o rozporu vědět musela, je třeba aplikovat § 4 NOZ. Je důležité, zda tato osoba využila rozum průměrného člověka a vystupovala s běžnou péčí a opatrností, a to při zvážení všech okolností daného případu. U smluvního zastoupení také není dostatečná pouhá možnost rozporu, ale tento rozpor musí reálně existovat.²⁷ U zákonného zastoupení a opatrovnictví postačí i prokazatelný možný rozpor mezi zájmy zástupce a zastoupeného.²⁸

Ustanovení § 437 odst. 2 NOZ zakotvuje nevyvratitelnou právní domněnku, jež stanoví, že jedná-li zástupce za třetí osobu, vůči které jedná jménem zastoupeného nebo jedná-li ve vlastní záležitosti, má se za to, že je zde rozpor mezi zájmem zástupce a zastoupeného. Tyto záležitosti spolu nemusejí věcně souviset, je ale nutné, aby zde nastala alespoň potencionální obava, že zástupce nebude jednat v nejlepším zájmu zastoupeného. Podstatné je tedy určit, zda má zástupce právní zájem na tom, aby záležitost, v níž má za zastoupeného jednat, nebyla zcela nebo zčásti vyřešena v nejlepším zájmu zastoupeného, při tom je třeba vždy vycházet z celkové povahy záležitosti, dalších okolností případu i vztahů mezi zástupcem a zastoupeným.²⁹

Pro určení následků takového rozporu je opět klíčové, zda se jedná o smluvní zastoupení či nikoli. V případě zákonného zastoupení a opatrovnictví způsobuje tento rozpor zdánlivost právního jednání ve smyslu §551 a násl. NOZ. Je totiž třeba aplikovat

²⁶ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 5/2011, s. 46-51. ISSN 1210-6348.

²⁷ Např. rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 31. 1. 2001, sp. zn. 15 Ca 522/2000.

²⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1043-1045. ISBN 978-80-7478-370-8.

²⁹ Tamtéž

ustanovení § 460 NOZ, které ukládá soudu při střetu zájmů zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného nebo jeho hrozbě povinnost jmenovat kolizního opatrovníka. Jen on pak může učinit předmětné právní jednání.³⁰ Naopak v případě rozporu zájmu mezi zmocněncem a zmocnitelem lze využít námitku relativní neplatnosti.³¹ Zmocnitel se může této neplatnosti dovolat, pouze pokud osoba, s níž zmocněnec jednal, o rozporu věděla nebo vědět musela. V opačném případě se chrání dobrá víra třetí osoby.

2.2. *Osoba zastoupeného*

Zastoupenou osobou může být kterýkoli subjekt občanskoprávních vztahů. Zastoupen může tedy člověk být pouze za svého života. Výjimkou je počaté dítě, pokud se narodí živé.³² Může jít tedy o osobu fyzickou i právnickou, nezáleží při tom, jestli je či není svéprávná. V případě smluvního zastoupení je však třeba, aby měl zastoupený způsobilost k uzavření smlouvy o zastoupení a zároveň k právnímu jednání, které má zástupce dle této smlouvy vykonat jménem zastoupeného.³³

2.3. *Vliv dobré víry*

Tato problematika je v současné době upravena jasněji, než tomu bylo v předchozím občanském zákoníku. V ustanovení § 7 NOZ je zakotvena vyvratitelná právní domněnka, která stanovuje předpoklad dobré víry. Lze ji však předpokládat pouze v případě, kdy si zástupce či zastoupený okolnosti, které způsobují ztrátu dobré víry, nemohli uvědomit ani při vynaložení běžné péče a opatrnosti s ohledem na okolnosti daného případu.³⁴ Rozhodující je dobrá víra zástupce a dovozují se z ní

³⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1043. ISBN 978-80-7478-370-8.

³¹ § 586 NOZ

³² FIALA, J.; KINDL, M. aj. *Občanský zákoník. Komentář. I.díl.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 145. ISBN 978-80-7357-395-9.

³³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné.* 5. jubilejní aktualizované vydání, Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 217. ISBN 978-80-7357-468-0.

³⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1043. ISBN 978-80-7478-370-8.

důsledky pro zastoupeného.³⁵ Zastoupený se však nemůže dovolat dobré víry zástupce, není-li v dobré víře on sám.

2.4. *Jednání zástupce*

Ustanovení § 438 NOZ stanoví, že zástupce je povinen jednat osobně. Není však vyloučeno, aby zástupce pověřil k jednání za zastoupeného dalšího zástupce neboli substituta. To je možné, pokud to bylo se zastoupeným ujednáno nebo pokud to vyžaduje nutná potřeba.³⁶ Zástupce při tom odpovídá za řádný výběr této osoby, čímž se zajišťuje ochrana práv zastoupeného. Pokud jej tak neprovedl, je odpovědný společně a nerozdílně se substitutem za újmu způsobenou zastoupenému nikoli řádným zastoupením. Vztah mezi substitutem a zástupcem však již nelze považovat za zastoupení, protože z právního jednání dalšího zástupce nevznikají práva a povinnosti zástupci, ale osobě zastoupené. Další zástupce tedy vystupuje vůči třetím osobám jménem zastoupeného, ale své právo zastupovat odvozuje od zástupce. Je to specifický vztah, který není upravený mezi smluvními typy. Substitut si už dalšího zástupce ustanovit nemůže.

Právo ustanovit dalšího zástupce může vzniknout i ze zákona. To se týká např. advokátů, kteří se mohou nechat zastoupit jiným advokátem.³⁷ Pokud se nejedná o případ, kdy je zastoupení advokátem povinné, může se advokát nechat zastoupit i advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem. Dalším případem je výkon zastoupení právnické osoby, ke kterému je oprávněna též osoba, kterou statutární orgán určí.³⁸ Ustanovení § 894 odst. 1 NOZ umožňuje i rodičům, jako zákonným zástupcům, aby mohli při vyřizování záležitostí dítěte, kromě záležitostí osobního stavu, uzavřít smlouvu se třetí osobou.³⁹ Pokud ale uzavřou smlouvu o zastoupení za zastoupeného za účelem ochrany zájmů nezletilého např. s advokátem, nejde o ustanovení substituta. V tomto případě totiž není zastoupený sám způsobilý tuto dohodu uzavřít, a proto jej

³⁵ Toto pravidlo bylo v OZ konstruováno opačně – srov. § 32 odst. 3 OZ.

³⁶ Dle OZ to bylo možné pouze tehdy, bylo-li to stanoveno zákonem nebo dohodnuto.

³⁷ § 26 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³⁸ § 443 NOZ

³⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1047. ISBN 978-80-7478-370-8.

musí zákonný zástupce zastoupit při tomto právním jednání. Zastoupen je tedy přímo zastoupený, nikoli zákonný zástupce.⁴⁰

Změnu oproti předchozí úpravě přináší také ustanovení § 439 NOZ, které upravuje případ plurality zástupců. OZ tuto problematiku nesprávně upravoval pouze pro účely smluvního zastoupení, ačkoli jde o obecný jev. Pokud má zastoupený pro tutéž záležitost více zástupců a není-li ujednáno stranami, jak mají jednat nebo nestanoví-li zákon nebo rozhodnutí soudu něco jiného, uplatní se vyvratitelná právní domněnka, že každý z nich může jednat samostatně. Dříve při tom byla tato domněnka konstruována opačně, a to tak, že stanovila, že v případě plurality zástupců platí, že jednají za zastoupeného společně.⁴¹ Současná úprava je tedy o poznání operativnější.

2.5. Překročení zástupčího oprávnění

NOZ opouští termín zmocněncovo oprávnění a jednotně jej nahrazuje pojmem zástupčí oprávnění. *“Zástupčí oprávnění (též pověření, ale i zmocnění) je oprávnění zástupce uskutečňovat pro a za zastoupeného právní jednání, jejichž následky nepůsobí vůči agentu, nýbrž přímo vůči zastoupenému.”*⁴² Rozsah tohoto oprávnění je určen ve zmocňovacím titulu. Překročení neboli excessu se zástupce dopouští tehdy, pokud jedná za zastoupeného v záležitosti, která není obsažena v tomto oprávnění. Od překročení zástupčího oprávnění je nutné odlišovat případ zneužití zástupčího oprávnění, kdy zástupce jedná společně s třetí stranou za účelem poškození zastoupeného, což se považuje za nepřipustný protiprávní výkon práva.⁴³

Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, tato úprava je zobecněním předchozí úpravy excessu z plné moci. Jednání zástupce *ultra vires* může zavázat zastoupeného, jen pokud

⁴⁰ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M., aj. *Občanský zákoník I. §1-459. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 273. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁴¹ § 31 odst. 3 OZ

⁴² TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; TICHÝ, L. *Sborník statí z diskuzních fór o rekonstrukci občanského práva*. 3. díl. Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 65. ISBN 978-80-7357-394-2

⁴³ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 329. ISBN 978-80-7400-483-4.

to schválí. Nově je třeba vyjádřit souhlas, dříve to byl naopak nesouhlas.⁴⁴ Schválení musí nastat bez zbytečného odkladu, pokud se tak nestane, je osoba, která jednala za zastoupeného, zavázána sama, a to buď ke splnění tohoto závazku, nebo k náhradě škody vůči v dobré víře jednající osobě.⁴⁵ Problém může nastat při výkladu slovního spojení „bez zbytečného odkladu“, při němž je třeba přihlížet zejména k ochraně dobré víry druhé strany. Je tedy nutné vycházet z okamžiku, kdy měl zastoupený poprvé možnost se o excesu dozvědět. Časový úsek mezi tímto dozvěděním se a okamžikem schválení, by se měl posuzovat s ohledem na význam samotného právního jednání a relevanci odchylky ve smyslu excesu zástupce.⁴⁶ Pro schválení není předepsána žádná zvláštní forma, může k němu dojít i faktickým konáním zastoupeného.⁴⁷

Nově je stanoveno, že se tato úprava se použije i v případě nezmocněného jednatelství, tzn. i tehdy, pokud plná moc již zanikla. Tento závěr byl již dříve dovozen judikaturou.⁴⁸

Opačný postup vyžaduje ustanovení § 446 NOZ, které se aplikuje na smluvní zastoupení. Zmocnitel musí bez zbytečného odkladu poté, co se o excesu zástupce dozví, sdělit osobě, vůči které zmocněnec jednal, že právní jednání zástupce neschvaluje, jinak platí nevyvratitelná právní domněnka, že toto překročení schválil. Toto pravidlo neplatí v případě, kdy osoba, se kterou zástupce právně jednal, měla a mohla z okolností bez pochybností poznat, že zmocněnec zástupčí oprávnění zjevně překračuje.⁴⁹ V tomto případě je vzhledem k vyšší míře dobrovolnosti tohoto zastoupení na zmocniteli vyžadována vyšší aktivita. V případě smluvního zastoupení se mnohem více projevuje zásada *Vigilantibus iura scripta sunt* a je tedy třeba vystupovat obezřetněji. Naopak u zákonného zastoupení a opatrovnictví je více než vhodné, aby byla ochrana zastoupeného silnější, už jenom s přihlédnutím k tomu, z jakých důvodů toto zastoupení vzniká. Na druhou stranu je obtížně představitelný exces zákonného

⁴⁴ § 33 OZ

⁴⁵ § 440 odst. 2 NOZ

⁴⁶ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 340. ISBN 978-80-7400-483-4.

⁴⁷ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2010, sp. zn. NS 26 Cdo 1188/2010, SoJ 79/11

⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 1451/2007

⁴⁹ Příkladem je situace, kdy jsou pokyny zmocnitele obsaženy přímo v plné moci, kterou se zmocněnec při jednání prokázal.

zástupce nezletilého, který by byl nezletilcem ratihabován.⁵⁰ Pro úplnost je třeba dodat, že jak dodatečné schválení, tak nevyvratitelná právní domněnka dodatečného schválení právního jednání zhojuje nedostatek zastoupení od počátku, působí tedy *ex tunc*.⁵¹

3. Smluvní zastoupení

Každému subjektu je ponecháno na jeho vlastní vůli, zda určité jednání vykoná sám anebo se rozhodne, že je pro něj výhodnější, aby jednal někdo jiný. U tohoto druhu zastoupení je nejvíce patrný prvek dobrovolnosti a autonomie vůle, který zde byl v důsledku rekonstrukce ještě více posílen. Jinak NOZ vychází z předchozí úpravy a najdeme zde pouze pár drobných změn oproti OZ.

V OZ bylo toto zastoupení nesprávně nazýváno jako „zastoupení na základě plné moci“. Tato změna terminologie je nepochybně pozitivním posunem, jelikož předchozí označení, bylo, dle mého názoru, značně matoucí a nový termín vyjadřuje vhodněji právní důvod vzniku, kterým je smlouva o zastoupení. Smlouva o zastoupení je dohoda mezi zmocnitelem a zmocněncem, kterou se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu popřípadě za dohodnutých podmínek. Uzavřením této dohody vzniká právní vztah zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem. Plná moc je pouze jakýmsi jednostranným potvrzením pro třetí osoby o tom, že tato smlouva byla uzavřena.⁵² Vyskytuje se ale také názor, že přesnější je hovořit o zastoupení na základě plné moci, a to kvůli tomu, že pojem smluvního zastoupení je užší, protože plná moc nemusí být vždy spojena se smlouvou mezi zmocněncem a zmocnitelem.⁵³

Terminologickou změnou v této oblasti je také důsledné odlišení označení stran smluvního zastoupení na zmocněnce a zmocnitele od obecného pojmenování zástupce a zastoupený.

⁵⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1069. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1047. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. 21 Cdo 5429/2007

⁵³ MELICHAROVÁ KARFÍKOVÁ, D. Několik poznámek k problematice zastoupení na základě plné moci. In: DVOŘÁK, J.; KINDL, M. (ed). *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám.* 1. vyd. Praha : ASPI, 2005, s. 275. ISBN: 80-7357-133-1.

3.1. *Smlouva o zastoupení*

Právním důvodem pro vznik smluvního zastoupení je smlouva o zastoupení obsahující závazek zmocněnce vystupovat za zmocnitele v dohodnutém rozsahu, tedy svým obsahem zakládá vnitřní právní vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem, na základě kterého budou strany svá práva a povinnosti v rámci tohoto zmocnění řídit.⁵⁴ Toto zmocnění je založeno pouze shodným projevem vůle stran a nemůže ho nahradit rozhodnutí orgánu. Za výjimku by se dalo považovat rozhodnutí správce podniku v exekuci, podle kterého bude v řízení týkajícím se podniku zastupovat povinného. Ačkoli má správce podniku obdobné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci, tento vztah lze považovat pouze za kvazismluvní zastoupení.⁵⁵

Smlouva o zastoupení je nepojmenovanou smlouvou. Není rozhodné, jak bude tato dohoda označena, ale jelikož bude zpravidla zahrnovat podstatné náležitosti smlouvy příkazní, použijí se na ní zákonná ustanovení § 2430 a násl. NOZ.⁵⁶ Může se jednat např. právě o smlouvu příkazní, smlouvu o dílo, pracovní smlouvu, či jakoukoli jinou smlouvu, pokud bude obsahovat zmocnění.

Pro příkazní smlouvu není vyžadována zvláštní forma. Nemusí být tedy uzavřena písemně, naopak je možné ji uzavřít ústně nebo konkludentně.⁵⁷ Příkazní smlouva je obecný termín, který zahrnuje více smluvních druhů (smlouva s advokátem dle zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, smlouva zprostředkovatelská, zasílatelská, obchodní zastoupení) a množství činností, které jsou vykonávány jako obstarávání záležitostí pro příkazce.⁵⁸

⁵⁴ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008.* 1.svazek. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, s. 211. ISBN 978-80-7201-687-7.

⁵⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1053. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵⁶ § 1746 odst. 1 NOZ

⁵⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1053. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵⁸ PRAŽÁK, Z. *Občanský zákoník: s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.: 4. relativní majetková práva (§ 1721 až § 3014), 5. ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 až § 3081).* Český Těšín : Poradce, 2012, s. 198. ISBN 978-80-7365-338-5.

Touto smlouvou je určen mandát neboli rozsah zástupčího oprávnění. Tento rozsah může být omezen na jednu konkrétní záležitost, na více záležitostí, na určitý druh záležitostí či na všechny majetkové záležitosti zmocnitele, pokud to zákon nevyučuje.⁵⁹

3.2. Plná moc

Existenci uzavřené smlouvy o zastoupení osvědčuje plná moc. Jedná se o jednostranné právní jednání, které je adresované třetím osobám. Zastoupený tímto jednáním dává třetím osobám na vědomí, že jej je zmocněnec oprávněn v určitém rozsahu zastupovat. Vědomí třetí osoby o tom, že jedná se zástupcem, je totiž stěžejní pro určení toho, zda se jedná o zastoupení přímé či nikoli.⁶⁰ O nepřímé jde v tom případě, jedná-li příkazník podle příkazu bez plné moci, kterou by se prokázal třetí osobě.

3.2.1. Druhy plné moci

Hmotněprávní a procesní plná moc

Český právní řád rozlišuje hmotněprávní nebo procesní plnou moc. Hmotněprávní plná moc se uděluje pro jednání, která jsou svou povahou hmotněprávní. Tato práce je sice zaměřena na hmotněprávní zastoupení, ale považuji za vhodné stručně nastínit některé základní odlišnosti procesní plné moci, která se uděluje pro řízení před orgány.

Procesní plná moc se řídí zvláštním zákonem, a tím je zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád. Této problematice se věnuje hlava III. Pokud tento zákon neobsahuje zvláštní úpravu určité otázky, použije se obecná hmotněprávní úprava. OSŘ rozlišuje procesní plnou moc a plnou moc jen pro určité jednání. Procesní plnou moc není možné omezit. Advokátu nebo notáři lze udělit jen tuto plnou moc, ostatním

⁵⁹ Srov. DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 317. ISBN 978-80-7478-325-8.

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2009, sp. zn. 33 Cdo 5273/2009

zmocněncům je možné udělit jak procesní plnou moc, tak plnou moc pro určité jednání. Pro procesní řízení platí, že zvoleným zástupcem může být zpravidla pouze fyzická osoba, zároveň účastník řízení může mít v jedné věci současně pouze jednoho zástupce.⁶¹ Dle § 28 odst. 1 OSŘ je také možné plnou moc udělit ústně do protokolu. I v občanském soudním řízení je možné uplatnit všeobecnou plnou moc zmocňující zástupce k jednání ve všech věcech, která dopadá jak na hmotněprávní, tak na procesněprávní jednání. Nesmí jít ale o případ, kdy byla tato plná moc udělena více zástupcům současně a tito zástupci mají jednat společně.

Zatímco hmotněprávní plná moc bezpochyby je jednostranným právním jednáním, u procesní plné moci se názory liší. Procesní plná moc je jednání adresované soudu, kterým se mu dává najevo vůle nechat se zastupovat v řízení jinou osobou. Některé komentáře⁶² dovozují, že z plné moci musí být zároveň patrné, že zástupce plnou moc přijímá. Tento názor zastávají často i české soudy, které požadují výslovné přijetí plné moci ve formě podpisu.⁶³ Vyvozují tak ze znění § 28 odst. 4 OSŘ, kde se mluví o podpisech a ne o podpisu. Dle názoru Říhy a Nedělky⁶⁴ tento podpis soudy není vyžadován oprávněně, neboť to, že zástupce plnou moc přijímá, vyjadřuje již tím, že plnou moc předložil soudu a písemná akceptace je jen dalším projevem ke stejnému cíli. Udělení plné moci je navíc ze své povahy jednostranným právním jednáním, a to se týká procesní i hmotněprávní plné moci. K tomuto názoru se přiklonil i Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 26 Cdo 643/2002, ze dne 12. června 2003, kde přímo v odůvodnění uvádí: *„Pokud odvolatelé namítají, že v plné moci udělené prvním žalovaným není obsažen projev vůle obecného zmocněnce v tom smyslu, že uvedené zmocnění přijímá, je třeba poukázat na to, že plná moc je jednostranným právním úkonem, a je nutno ji odlišovat od dohody o zastoupení jakožto úkonu dvoustranného, pro který není*

⁶¹ § 24 OSŘ

⁶² Např. BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; KRČMÁŘ, Z.; MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 6.* Vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 101.

⁶³ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008.* 1.svazek. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, s. 225. ISBN 978-80-7201-687-7.

⁶⁴ NEDELKA, M., ŘÍHA, P. Prohlášení zmocněnce o přijetí plné moci – její povinná náležitost? *Právní rozhledy.* 2005, roč. 13., č. 4/2005. ISSN 1210-6410.

předepsána písemná forma“. S tímto závěrem vyslovil souhlas i Ústavní soud ČR⁶⁵. Také dle mého názoru tedy není v tomto ohledu požadavek soudů opodstatněný.

Generální a speciální plná moc

Podle toho na jaká právní jednání se plná moc vztahuje je rozlišovaná plná moc generální (obecná) a speciální (zvláštní). Generální plná moc obsahuje všeobecné zástupčí oprávnění a vztahuje se na všechna právní jednání, pokud k nim není zákonem požadována speciální plná moc. Nejvyšší soud se již vyjádřil, že byla-li vystavena zmocnitelkou plná moc, aby ji jejím jménem zmocněnc zastupoval ve všech věcech, jde o všeobecnou plnou moc.⁶⁶ Nevýhodou generální plné moci je to, že může být v praxi snadno zneužitelná, je tedy rozumné vystavit spíše speciální plnou moc, která zmocňuje zmocněnce buď k určitému druhu jednání, nebo k jednotlivému právnímu jednání. Tento druh plné moci je vyžadován některými právními normami. Příkladem je ustanovení § 168 ZOK, které vyžaduje, aby se zmocněnc společníka na valné hromadě prokázal písemnou plnou mocí, z které musí vyplývat, zda byla udělena pro zastoupení na jedné nebo více valných hromadách.⁶⁷

Další druhy plných mocí

Plnou moc je možné udělit i několika zmocněncům současně (na rozdíl od procesní plné moci), nazývá se pak kolektivní plnou mocí. O tom jak v tomto případě tito zmocněnci jednají, bylo již pojednáno výše.

Ačkoli současný občanský zákoník toto dělení již neobsahuje, je možné rozlišit plnou moc neomezenou a omezenou. V prvním případě má zmocněnc danou záležitost provést podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, v druhém případě jsou stanoveny meze, v kterých má zmocněnc jednat, nebo způsob, jak si má počínat a věc obstarat.⁶⁸

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 433/01.

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3382/2007.

⁶⁷ Srov. ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1053. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁶⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1055. ISBN 978-80-7478-370-8.

Dalším specifickým druhem plné moci je podplná neboli substituční plná moc, která je zpravidla omezenější než základní plná moc.⁶⁹

3.2.2. Forma plné moci

Ačkoli forma plné moci není obecně předepsána, je plná moc zpravidla udělena písemně. Je tomu tak proto, že tím lze předcházet sporům týkajících se rozsahu zástupčího oprávnění a zároveň je tím posílena právní jistota třetí osoby, se kterou zmocněnec jedná. Plnou moc lze ale udělit i ústně či formou veřejné listiny. Není vyloučeno ani konkludentní udělení plné moci. Povinnost písemné formy může být stanovena zákonem nebo si tuto povinnost mohou sjednat strany samy.

Zákon předepisuje obligatorně pro plnou moc písemnou formu v případech, kdy se plná moc netýká jen určitého právního jednání. Novinkou je pak další část ustanovení § 441 odst. 2 NOZ, které stanoví, že zvláštní forma plné moci je pak vyžadována tehdy, pokud je vyžadována tato zvláštní forma i pro dané právní jednání. Z tohoto ustanovení jasně vyplývá, že každá všeobecná plná moc i zvláštní plná moc pro určité úkony musí být udělena písemně. Zcela jasné už ale není to, zda pro jednání, které musí být učiněno ve formě notářského zápisu⁷⁰, je třeba, aby byla plná moc udělena také ve formě notářského zápisu. Ve výkladu tohoto ustanovení se odborníci neshodují. Dle hlavního autora kodexu Eliáše by plná moc v této formě být udělena měla, avšak další z tvůrců NOZ Melzer naopak částečně protiargumentoval smyslem a účelem normy.⁷¹ Tato otázka byla řešena také ve výkladovém stanovisku expertní skupiny komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti č. 12 v souvislosti se zastoupením společníka na valné hromadě a jediného společníka při přijímání rozhodnutí při výkonu působnosti valné hromady tam, kde je o rozhodnutích valné hromady či jediného společníka sepisován notářský zápis. Toto stanovisko považuje pro tyto případy za dostatečnou písemnou plnou moc s úředně ověřeným podpisem zmocnitele. Avšak

⁶⁹ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; TICHÝ, L. *Sborník statí z diskuzních fór o rekonstrukci občanského práva. 3. díl.* Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 80. ISBN 978-80-7357-394-2.

⁷⁰ § 3026 odst. 2 NOZ

⁷¹ JANUŠ, J. Občanský zákoník lze řešit donekonečna. *Právní rádce* [online], 2013. [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: <http://pravnihradce.ihned.cz/c1-59952890-obcansky-zakonik-lze-resit-donekonecna>.

v praxi většinou vyžadují notáři z důvodu opatrnosti s ohledem na doslovné znění ustanovení § 441 odst. 2 NOZ plné moci udělené ve formě notářského zápisu. Před účinností NOZ byla k tomuto jednání postačující písemná plná moc s úředně ověřeným podpisem. Současná úprava tedy činí standardní úkony v životě obchodních společností komplikovanějšími.⁷²

3.2.3. Vznik účinnosti plné moci

Písemná plná moc obsahující všechny podstatné náležitosti se stává účinnou, jakmile je předána zmocněnci. Do té doby nemá právní účinky. Plná moc musí splňovat obecné náležitosti právního jednání. Podstatnými náležitostmi plné moci pak jsou dostatečně určité označení zmocnitele a zmocněnce, určení rozsahu zástupčího oprávnění a podpis zmocnitele. Jak už bylo zmíněno výše, podpis zmocněnce zde nemusí být. Pokud plnou moc zmocněnec podepíše, lze říci, že jde zároveň o písemné stvrzení smlouvy o zastoupení.⁷³

Rozhodující je objektivní existence plné moci. Není povinností zmocněnce, aby originál plné moci předložil osobě, se kterou jedná. K tomu, aby jednání mělo účinky pro zmocnitele, stačí, pokud prohlásí, že jedná jménem zmocnitele na základě plné moci, která objektivně v okamžik jednání existuje. Právní jednání má pak stejné účinky pro zmocnitele, jako kdyby zmocněnec plnou moc předložil. Stejně se posuzuje i případ, kdy je předložena fotokopie plné moci. Osoby jednající se zmocněncem, který se neprokáže plnou mocí, si nemohou být v tomto případě jisté, zda zmocněnec není *falsus procurator*. Pokud se stane, že je smlouva o zastoupení neplatná, ale plná moc bude udělena platně, vyvolá právní účinky pro třetí osoby bez ohledu na neplatnost smlouvy.⁷⁴

Je nutné zmínit, že plná moc nemá „vytěšňující účinky“. Zmocněním se zmocnitel nezbavuje oprávnění ve své věci dále jednat. V případě, že nastane kolize

⁷² ČERVINKA, M. *Novinky v zastoupení podle NOZ* [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/novinky-v-zastoupeni-podle-noz-94217.html>

⁷³ Srov. DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 317. ISBN 978-80-7478-325-8.

⁷⁴ SPÁČIL, J. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*. 1996, roč. V, č. 1/96, s. 9-13. ISSN 1211-1120.

jednání, uplatní se pravidlo priority. Pokud se jednání bezprostředně nedotýká třetí osoby, později učiněné jednání disponující s určitým právem je právně účinné jen v tom rozsahu, v kterém nebylo dřívějším jednáním toto právo vyčerpáno. V případě, že se ale jednání dotýká třetích osob, jsou jednání zmocněnce i zmocnitele v zásadě účinná a druhá strana může namítat, že nemůže splnit oba závazky. Pokud je smlouva uzavřena s rozdílnými podmínkami se stejným smluvním partnerem tak platí, že jsou obě smlouvy platné, jestliže druhá strana nevěděla o uzavření první smlouvy a nemohla vědět, že druhá smlouva je změnou původní smlouvy. V tomto případě je pak možné napadnout později uzavřenou smlouvu. Pokud však druhá strana o uzavření první smlouvy nevěděla, platí pouze tato smlouva dřívější.⁷⁵

3.2.4. Rozsah plné moci

Jak už bylo zmíněno, podstatnou náležitostí plné moci je mimo jiné uvedení rozsahu zástupčího oprávnění včetně případných omezení. Je důležité, aby tato omezení byla v plné moci vymezena, protože pokud by tomu tak nebylo a zmocněnec by jednal v rozporu se svým mandátem, ale v rámci plné moci, bude jeho jednání platné a účinné. Vnitřní pokyny zmocnitele jsou tedy vůči třetím osobám právně irrelevantní, ale jejich případné nerespektování zmocněncem může být základem odpovědnostního vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem.⁷⁶ Každé odchýlení se od příkazu však není protiprávním jednáním. Zmocněnec se může odchýlit, pokud je to v zájmu zmocnitele a nemůže-li zmocněnec včas obdržet jeho souhlas.⁷⁷ Pokud je příkaz proveden chybně, nejedná se o exces, nýbrž porušení smluvní povinnosti, která zakládá odpovědnost zmocněnce za způsobenou újmu. Důkazní břemeno toho, že došlo k excesu, nese v případě sporu zmocnitel.⁷⁸ Jak už bylo zmíněno ve výkladu k obecným podmínkám zastoupení, smluvní zastoupení má pro překročení zástupčího oprávnění zakotvenou zvláštní úpravu v § 446 NOZ.

⁷⁵ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 331. ISBN 978-80-7400-483-4.

⁷⁶ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, s. 225. ISBN 978-80-7201-687-7.

⁷⁷ § 2432 odst. 1 NOZ

⁷⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1068. ISBN 978-80-7478-370-8.

Nejvyšší soud také judikoval, že pokud obsah plné moci, kterou zmocnitel vystavil zmocněnci, obsahově nekoresponduje s jejich dohodou o zmocnění, nese rizika s tím spojená zmocnitel, protože se jedná o jednostranné jednání, kterým právě on prohlašuje, v jakém rozsahu je zmocněnec oprávněn jeho jménem jednat.⁷⁹

Od překročení oprávnění nově současná úprava odlišuje v ustanovení § 447 porušení zástupčího oprávnění. Je zde nastolena nevyvratitelná právní domněnka, která stanoví, že jsou-li pokyny zmocnitele obsaženy v plné moci a musely-li být třetí osobě známy, jedná se o porušení zástupčího oprávnění.

3.3. Odvolatelnost zmocnění

Z ustanovení § 448 NOZ vyplývá, že zmocnitel může zmocnění kdykoli a z jakéhokoli důvodu odvolat. Předchozí občanský zákoník obsahoval kogentní zákaz ujednání o neodvolatelnosti zmocnění.⁸⁰ Od nového roku je ale tento zákaz podstatně zmírněn. Odvolatelnost může být nově omezena sjednáním určitých důvodů, kdy lze zmocnění odvolat. Pokud by bylo zmocnění odvoláno z jiného důvodu, jednalo by se o relativně neplatné právní jednání. Tyto sjednané důvody odvolání ale musí být nejen v souladu se zákonem, ale zároveň s dobrými mravy.⁸¹

Zmocnitel má ale vždy právo zmocnění odvolat ze zvlášť závažného důvodu.⁸² Za takové zvlášť závažné důvody se budou považovat případy, kdy dojde k podstatné změně okolností a na zmocněnci nebude možné rozumně požadovat, aby zmocnění ponechal v platnosti, což jsou okolnosti, kdy zaniká povinnost uzavřít smlouvu dle smlouvy o smlouvě budoucí (1788 odst. 2 NOZ). Další případy se vážou na jednání zmocněnce. Pokud ten nebude postupovat poctivě a pečlivě podle svých schopností, v souladu se zájmy a pokyny zmocnitele či pokud bude porušovat povinnosti příkazce stanovené smlouvou nebo § 2432 až 2434 NOZ, bude to považováno za zvlášť závažný důvod pro odvolání zmocnění.⁸³

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 33 Cdo 4445/2010.

⁸⁰ § 33b OZ

⁸¹ § 580 odst. 1 NOZ

⁸² § 442 NOZ

⁸³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1061. ISBN 978-80-7478-370-8.

Výše zmíněné omezení odvolatelnosti není možné v případech, kdy svobodná volba zmocněnce patří k základním právům zmocněnce. Tak je tomu v případě, kdy bylo zmocnění uděleno k řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy nebo obhájci v trestním řízení, protože tím je vykonáváno právo na svobodnou volbu zmocněnce, které je součástí práva na soudní a jinou právní ochranu.⁸⁴

3.4. Zdánlivé zmocnění

Za účelem dobré víry třetích osob bylo do NOZ doplněno ustanovení § 444 NOZ upravující určitá specifika excesu. První odstavec upravuje případ, kdy nepravý zmocnitel nezmocnil nepravého zmocněnce k právnímu jednání, ale vlastní vinou vyvolá u třetí osoby domněnku, že tak učinil a tento nepravý zmocněnec přesto jedná jménem nepravého zmocnitele. V tomto případě pak navzdory nedostatku zmocnění vznikají z jednání nepravého zmocněnce právní účinky pro zmocnitele, stejně jako kdyby zmocnění bylo uděleno. Nepravý zmocnitel se ve vztahu k třetím osobám nemůže absence zmocnění dovolat, byla-li třetí osoba v dobré víře a mohla-li rozumně předpokládat, že zmocnění bylo uděleno.

3.5. Zánik zmocnění

NOZ uvádí důvody zániku zmocnění speciálně, jelikož je jasné, že pouze s obecnými důvody zániku závazků zde nelze vystačit. Nejedná se zde totiž jen o práva a povinnosti dvou smluvních stran, nýbrž i o vztah k třetí osobě, se kterou zmocněnec jedná a zároveň kterákoli ze smluvních stran může zpravidla kdykoli ukončit zmocnění jednostranným odvoláním zmocnění či výpovědí, což u většiny občanskoprávních vztahů není možné.⁸⁵

Tyto důvody jsou stanoveny demonstrativním výčtem, další důvody zániku vyplývají z podstaty zastoupení a je možné je taktéž nalézt v jiných právních

⁸⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1060. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁸⁵ HOLUB, M. *Občanský zákoník: komentář. 2. aktualiz. a dopl. vyd.* Praha : Linde, 2003, s. 153. ISBN 80-7201-406-4.

předpisech.⁸⁶ Ustanovení § 448 odst. 1 NOZ stanoví, že zmocnění zaniká z následujících důvodů:

- vykonáním právního jednání, na které bylo zastoupení omezeno,
- odvoláním ze strany zmocnitele,
- vypovězením ze strany zmocněnce,
- smrtí zmocněnce nebo zmocnitele, není-li ujednáno něco jiného,
- zánik zmocněnce nebo zmocnitele, není-li ujednáno něco jiného.

Základním právním vztahem, jehož důsledkem je udělení plné moci, je smlouva o zmocnění, kterou bude zpravidla příkazní smlouva (§ 2430 NOZ). Je tedy třeba aplikovat právní domněnku, která stanoví, že odvolal-li příkazce příkaz bez dalšího, má se za to, že odvolal i zmocnění.⁸⁷ Smluvní vztah zaniká odstoupením od smlouvy, tzn. výpovědí nebo odvoláním zmocnění. Výpověď i odvolání jsou adresovaným projevem vůle zmocnitele a stávají se perfektními v okamžiku oznámení zmocněnci.⁸⁸ Dokud není odvolání zmocněnci známo, jedná se stejnými právními účinky, jako by zmocnění ještě trvalo. Nemůže se toho však dovolat strana, která o tomto odvolání věděla, nebo měla a mohla vědět.⁸⁹ Pro třetí osoby je tedy odvolání účinné, jakmile se o něm dozví. Proto je žádoucí, zejména s ohledem na ustanovení § 444 odst. 2 NOZ, aby zmocnitel o odvolání informoval i třetí osobu. V uvedeném ustanovení je totiž zakotveno, že pokud zmocnitel informoval v souladu se skutečností třetí osobu o tom, že zmocnil zmocněnce, avšak toto zmocnění později zaniklo, může se tento zmocnitel dovolávat zániku zmocnění jen tehdy, oznámil-li zánik zmocnění třetí osobě před zmocněncovým jednáním nebo pokud třetí osoba při zmocněncově jednání o zániku zmocnění věděla. Jedná se mimo jiné hlavně o případ, kdy zmocnitel oznámí třetí osobě vznik zmocnění ústní plnou mocí.⁹⁰

⁸⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1071. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁸⁷ § 2443 NOZ

⁸⁸ ELIÁŠ, K. aj. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek.* Vyd. 1. Praha : Linde, 2008, s. 234. ISBN 978-80-7201-687-7.

⁸⁹ § 448 odst. 2 NOZ

⁹⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1072. ISBN 978-80-7478-370-8.

Není nutné, aby zmocněnci či třetí osobě došel přímo projev vůle zmocnitele, ale je dostačující, pokud se o odvolání zmocnění jinak věrohodně dozví. Pokud by zmocněnec jednal za zmocnitele i poté, co by se dozvěděl o odvolání zmocnění, šlo by o nepřikázané jednatelství. Pokud by naopak o odvolání věděla nebo vědět měla a mohla třetí osoba, ale zmocněnec nikoli, jednání by pro zmocnitele nemělo právních účinků.⁹¹

Forma odvolání zmocnění není zákonem stanovena, je tedy možné ji odvolat neformálně. Platí to i tehdy kdy zákon pro udělení plné moci vyžaduje písemnou formu.⁹² Zmocnění může být odvoláno kdykoli, není-li využita možnost sjednat si důvody odvolání daná ustanovením § 442 NOZ nebo jedná-li se o zvláště závažný důvod. Naproti tomu zmocněnec může vypovědět zmocnění jen omezeně. Opět je nutné aplikovat ustanovení § 2440 NOZ o příkazu, protože zpravidla je součástí příkazu i zmocnění.⁹³ Je stanoveno, že příkaz lze vypovědět nejdříve ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena. Povinnost nahradit vzešlou škodu podle obecných ustanovení je pak dána příkazníkovi, vypoví-li příkaz před obstaráním záležitosti, kterou byl zvláště pověřen, nebo s jejímž obstaráváním začal podle všeobecného pověření.

Zmocnění pak dále zaniká uplynutím doby, na kterou bylo zmocnění omezeno, dosažením předvídaného účelu, splněním rozvazovací podmínky, prohlášením konkursu, splnutím osoby zmocnitele a zmocněnce, dohodou zmocnitele a zmocněnce nebo z jiných obecných důvodů zániku práva.

V případě procesního zmocnění je zánik spojen s usnesením soudu o tom, že nepřipouští zastoupení účastníka obecným zmocněncem⁹⁴ a zvolením jiného zástupce⁹⁵.

⁹¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1074. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁹² ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M., aj. *Občanský zákoník I. §1-459. Komentář.* 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 273. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁹³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1072. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁹⁴ § 27 odst. 2 OSŘ

⁹⁵ § 28 odst. 3 OSŘ

Dle judikatury je pak důvodem zániku procesního zmocnění i vyškrtnutí ze seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou.⁹⁶

3.6. Povinnosti zmocněnce po zániku zmocnění

Obecně platí, že po zániku zmocnění již jednání zmocněnce zmocnitele nezavazují. Jednu z výjimek z tohoto principu zakládá ustanovení § 449 odst. 1 NOZ.⁹⁷ V případě zániku zmocnění v důsledku smrti zmocnitele nebo vypovězení zmocnění zmocněncem je zmocněnec povinen učinit vše co nesnese odkladu, aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu. Jedná se o tzv. neodkladné právní jednání, což je jednání (ať už hmotněprávní či procesní), z jehož povahy vyplývá, že je nemůže vykonat zmocnitel, takže by jemu nebo jeho právnímu nástupci, mohla vzniknout újma na právech.⁹⁸ Bylo-li zmocnění založeno příkazní smlouvou, musí zmocněnec i fakticky jednat, je-li takové jednání neodkladné a nečinnost hrozí újmu (§ 2442 NOZ).⁹⁹

Dle některých zdrojů¹⁰⁰ má tuto povinnost zmocněnec jen zanikne-li zmocnění z těchto dvou výslovně uvedených důvodů. Toto omezení však nelze chápat absolutně. Povinnost zmocněnce k neodkladnému jednání může založit i obecná¹⁰¹ či zvláštní¹⁰² prevenční povinnost i v případě zániku zmocnění z jiných důvodů. Pokud je základem právního vztahu příkazní smlouva, je příkazník povinen dle ustanovení § 2442 NOZ zařídit vše, co nesnese odkladu i v případě, že příkaz zanikl odvoláním.¹⁰³

Zmocněncovo neodkladné jednání má stejné právní účinky, jako by zmocnění stále trvalo, ale pouze za předpokladu, že neodporuje tomu, co nařídil ještě zmocnitel

⁹⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1074. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁹⁷ Srov. FIALA, J.; a KINDL, M. aj. *Občanský zákoník. Komentář. I.díl.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 170. ISBN 978-80-7357-395-9.

⁹⁸ Srov. ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M., aj. *Občanský zákoník I. §1-459. Komentář.* 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 273. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁹⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1076. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁰⁰ Např. HOLUB, M.; FIALA, J.; BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník: Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou podle právního stavu k 1.7.2006. 12. aktualiz. a dopl. vyd.* Praha : Linde, 2006, s. 67. ISBN 80-7201-602-4.

¹⁰¹ § 2900 NOZ

¹⁰² § 2901 NOZ

¹⁰³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1076. ISBN 978-80-7478-370-8.

nebo jeho právní nástupce (§ 449 odst. 1, věta druhá NOZ). Jedná se o případ, kdy učiní jiné opatření nebo prostě jen vysloví nesouhlas s takovým jednáním zmocněnce.¹⁰⁴ V případě že by zmocněnec jednal v rozporu s tímto nařízením, je třeba toto jednání posoudit dle ustanovení o nepřikázaném jednání. I jednání v rozporu s nařízením samozřejmě může být ratihabováno. Jinak ale zmocněnec odpovídá třetím osobám za vzniklou újmu.

Zmocněnec je povinen po zániku zmocnění (z jakéhokoli právního důvodu) vydat vše, co mu zmocnitel propůjčil, neboli předal s předpokladem vrácení a také co pro něj získal. Po jeho smrti se tato povinnost vztahuje na každého, kdo má takovou věc u sebe.¹⁰⁵ „Propůjčeným“ se rozumí věci hmotné i nehmotné, konkrétně listiny a další pomůcky, zejména písemnou plnou moc, pokud byla vystavena a je v dispozici zmocněnce. Není určující, komu svědčí vlastnické právo k dané věci. Složené zálohy na odměnu a na úhradu hotových výdajů je povinen příkazník vyúčtovat.¹⁰⁶ „Získané“ je dále upravuje § 2432 odst. 2 NOZ, kde je stanoveno, že příkazník je povinen přenechat příkazci veškerý užitek z obstarané záležitosti.¹⁰⁷

3.7. *Prokura*

Vzhledem k tomu, že NOZ obsahuje, na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964, základní ustanovení o podnikatelích a zároveň sleduje logiku přímé návaznosti prokury jako zvláštního smluvního zastoupení na úpravu obecnou, jsou ustanovení o prokure zařazena jako zvláštní ustanovení o plné moci.¹⁰⁸ Z toho pak mimo jiné vyplývá to, že základem prokury není samotné udělení prokury, ale dohoda mezi podnikatelem a

¹⁰⁴ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 319. ISBN 978-80-7478-325-8

¹⁰⁵ HURDÍK, J. *Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2013, s. 153. ISBN 978-80-7380-377-3.

¹⁰⁶ § 2435 NOZ

¹⁰⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1077. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁰⁸ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

prokuristou, forma prokury apod.¹⁰⁹ Tento institut byl dříve zakotven v OBCHZ, z jehož úpravy NOZ vychází, došlo jen k některým dílčím změnám.¹¹⁰

Prokura bývá označována jako obchodní plná moc. Je totiž vyhrazena pouze podnikatelům, kteří jsou zapsaní v obchodním rejstříku. Byla-li by udělena podnikatelem, který v tomto rejstříku zapsán není, nahlíželo by se na toto jednání jako na udělení plné moci, pokud by byly splněny zákonem požadované náležitosti pro udělení plné moci.¹¹¹

Zvláštností prokury je to, že rozsah zástupčího oprávnění určuje přímo zákon. Prokurista je oprávněn činit jménem podnikatele všechna právní jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro které se vyžaduje zvláštní plná moc. Je to tedy generální plná moc v provozu obchodního závodu. Podnikatel má možnost modifikovat rozsah zástupčího oprávnění pouze ve velmi omezené míře. Prokurista je totiž oprávněn zcizit nebo zatížit nemovitou věc pouze pokud je tak výslovně uvedeno v prokuře.¹¹² Prokura může být omezena vnitřními pokyny či podmínkami výkonu prokury, které mohou být obsaženy v praxi často uzavírané smlouvě o prokuře. Avšak tyto nejsou účinné vůči třetím osobám, a to ani tehdy, pokud byly zveřejněny či pokud o nich třetí osoba věděla.¹¹³ V takovém případě však prokurista odpovídá podnikateli za újmu, kterou mu způsobil.

Prokura tedy významně posiluje právní jistotu v obchodním styku. Díky zákonem stanovenému rozsahu zmocnění prokuristy se podstatně snižuje riziko, že uzavřený obchod nebude pokryt oprávněním zástupce k jednání jménem zastoupeného a zároveň je eliminována s tím související nejistota, kdo je jednáním zavázán. Prokurista se navíc obligatorně zapisuje do obchodního rejstříku, což odstraňuje pochybnosti o

¹⁰⁹ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 5/2011, s. 46-51. ISSN 1210-6348.

¹¹⁰ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹¹¹ POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. aj. *Obchodní zákoník: Komentář. I. díl*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 78. ISBN 978-80-7357-491-8.

¹¹² § 450 odst. 1 NOZ

¹¹³ NOVOTNÝ, P. aj. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2014, s. 109. ISBN 978-80-247-5163-4.

tom, zda je prokurista oprávněn k určitému právnímu jednání.¹¹⁴ Nová úprava již nespojuje účinnost prokury se zápisem do obchodního rejstříku nýbrž s jejím udělením. Dokud není prokura do obchodního rejstříku zapsána, je dobrá víra třetích osob však dostatečně chráněna ustanovením §444 NOZ.¹¹⁵

S účinností NOZ byl znovuzaveden do našeho právního řádu institut prokury pro pobočku. V případě, že má podnikatel obchodní závod s jednou nebo více pobočkami nebo má více obchodních závodů, může udělit prokuru jen pro určitý závod nebo určitou pobočku, což je nutné v udělení prokury výslovně uvést.¹¹⁶

3.7.1. Udělení prokury

Prokuru lze zřídit udělením plné moci označené výslovně jako prokura nebo výslovným označením zmocněnce za prokuristu anebo zmocněním firmy podnikatele podepisovat per prokura.¹¹⁷ V ustanovení § 450 odst. 2 NOZ je zakotvena povinnost při udělení výslovně uvést, že jde o prokuru, za určitých podmínek je nutné uvést i pobočku nebo obchodní závod. Rozsah oprávnění být stanoven nemusí. Další odchylkou od obecné úpravy je to, že prokura nemůže být udělena právnické osobě. Prokuristů může být několik a v případě, že při udělení prokury nebylo určeno něco jiného, zastupuje každá z nich podnikatele samostatně.¹¹⁸

V oddílu 2, kde je upraven institut prokury, není žádné ustanovení, které by předepisovalo pro udělení prokury určitou formu. Avšak dle obecného pravidla vyjádřeného v ustanovení § 441 NOZ se vyžaduje plná moc v písemné formě vždy, pokud se zastoupení netýká jen určitého právního jednání. Protože prokura je zmocnění ke všem právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu podnikatele, musí být udělena písemně. Zvláštní forma však není stanovena pro uzavření zmocňovací smlouvy, která je podmínkou vzniku prokury.

¹¹⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1081. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹¹⁵ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku.* In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹¹⁶ § 450 odst. 2 NOZ

¹¹⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1082. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹¹⁸ § 450 odst. 2 NOZ

3.7.2. Rozsah prokury

Rozsah zástupčího oprávnění prokuristy je velmi široký a jeho základní vymezení je uvedeno výše a z něho pak vyplývají další omezení jednatelské působnosti prokuristy. Stěžejní je již zmíněné omezení stanovené v ustanovení § 450 odst. 1 NOZ. Prokurista také nesmí jednat ve věcech, které již nejsou záležitostmi náležejících do provozu podniku. Za ty se považují jednání, kterými se realizují věci zásadního významu pro podnikatele či jednání ve statusových věcech obchodní korporace, která je podnikatelem. Pro podnikatele by také nemělo být závazné jednání, kterým se prokurista dopouštěl nedovoleného podnikání.¹¹⁹

Kogentní ustanovení § 451 NOZ zakazuje prokuristovi přenést prokuru na někoho jiného či udělit další prokuru. To samé platí i pro část prokury. Tuto delegaci prokury je však třeba odlišit od možnosti prokuristy zmocňovat další osoby k jednotlivým dílčím úkonům, která je dána již samotnou podstatou tohoto institutu.¹²⁰

Jelikož dle nové koncepce právnických osob jednají tyto osoby pouze pomocí svých zástupců, lze upravit jednání za obchodní korporaci tak, že k jednání bude oprávněn statutární orgán spolu s prokuristou. To bylo před 1. 1. 2014 judikaturou¹²¹ odmítáno. Tento závěr se opíral především o argument, že tímto dochází k nepřipustnému směšování způsobu jednání jménem obchodní společnosti a jednání za obchodní společnost.

3.7.3. Požadavky na péči při výkonu prokury

Prokurista je pak nově výslovně povinen vykonávat prokuru s péčí řádného hospodáře.¹²² Jak ale uvádí důvodová zpráva, toto pravidlo se dotýká výlučně vzájemných oprávnění a povinností podnikatele a prokuristy, tudíž si strany mohou ujednat něco jiného. Znaky péče řádného hospodáře jsou odbornost, loajalita a také určité osobnostní charakteristiky. Prokurista tedy musí postupovat věcně správně,

¹¹⁹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1086 - 1087. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹²⁰ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 341. ISBN 978-80-7400-483-4.

¹²¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/1994.

¹²² § 454 NOZ

preferovat zájmy podnikatele, mít na zřeteli jeho hospodářský prospěch a zároveň brát v úvahu rizika svého jednání a snažit se je co nejvíce eliminovat. Při nedodržení těchto povinností musí podnikateli nahradit tímto způsobenou újmu.¹²³

Dle ZOK je prokurista dále povinen respektovat i pravidlo tzv. podnikatelského úsudku.¹²⁴ I prokurista tedy musí jednat náležitě, informovaně a v zájmu podnikatele. Pečlivě a s potřebnými znalostmi pak jedná ten, kdo mohl v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu podnikatele. Podnikatelské rozhodování zároveň musí být učiněno s nezbytnou loajalitou.¹²⁵

3.7.4. Podepisování prokuristy

Úprava podepisování prokuristy vychází z úpravy dříve obsažené v OBCHZ. Prokurista se podepisuje tak, že k firmě podnikatele, za něhož jedná, připojí svůj podpis s dodatkem označující prokuru. V případě, že byla prokura udělena pro jednotlivou pobočku či jeden z více obchodních závodů, připojí také údaj označující pobočku nebo obchodní závod.¹²⁶ Dle důvodové zprávy má však toto ustanovení instruktivní povahu a jeho nedodržení nemůže vést ke zmaření zastoupení nebo k neplatnosti právního jednání, je-li zřejmé, že je právně jednáno v zastoupení.

3.7.5. Zánik prokury

Pro zánik prokury jsou v ustanovení § 456 NOZ vyjmenovány další důvody zániku prokury, které doplňují obecnou úpravu zániku smluvního zastoupení. Těmito zvláštními důvody jsou převod či pacht obchodního závodu nebo pobočky, pro které byla udělena. Smrtí podnikatele pak nastává zánik prokury pouze v případě, bylo-li tak ujednáno.

¹²³ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1095. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹²⁴ § 58 odst. 1 ZOK

¹²⁵ § 51 odst. 1 ZOK

¹²⁶ § 455 NOZ

4. Zákonné zastoupení a opatrovnictví

Účelem zákonného zastoupení a opatrovnictví je ochrana zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv.¹²⁷ Základní pravidla pro oba tyto druhy zastoupení jsou stanovena v ustanoveních § 457 - 464 NOZ. Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma způsoby zastoupení je důvod jejich vzniku. Zákonné zastoupení vzniká ze zákona, zatímco opatrovnictví na základě rozhodnutí soudu. Současná právní úprava již důsledně odlišuje tyto dvě formy zastoupení a neslučuje je již pod jednotné označení „zákonné zastoupení“. Společným znakem u obou těchto institutů je skutečnost, že zákonného zástupce i opatrovníka může mít i osoba nesvéprávná a tato zastoupení vznikají k ochraně nesvéprávného a v jeho zájmu, na což se dbá hlavně u člověka.¹²⁸

Rozsah práv a povinností opatrovníka je určen soudem v rozhodnutí o jmenování opatrovníka, zatímco u zákonného zástupce je tento rozsah stanoven zákonem. Kogentní ustanovení § 458 NOZ pak negativně vymezuje, v kterých taxativně vymezených záležitostech není jak opatrovník, tak zákonný zástupce oprávněn jednat. Jsou jimi záležitosti týkající se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.¹²⁹ U nemajetkových záležitostech je však zástupce omezen mnohem více samotnou povahou těchto záležitostí. V podstatě může zástupce jednat pouze v záležitostech ochrany osobnostních práv.¹³⁰ Zákonný zástupce pak nesmí odejmout zastoupenému věc zvláštní oblíbenosti.¹³¹

U zákonného zastoupení a opatrovnictví se uplatňuje princip zvýšené ochrany zastoupeného. Dojde-li k jednání zákonného zástupce nebo opatrovníka, které je v rozporu se zájmem zastoupeného, je toto jednání právně neúčinné – je tzv. zdánlivým

¹²⁷ § 457 NOZ

¹²⁸ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹²⁹ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 345. ISBN 978-80-7400-483-4.

¹³⁰ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 320. ISBN 978-80-7478-325-8

¹³¹ § 459 NOZ

právním jednáním. Tento princip je patrný i v ustanovení § 460 NOZ, o kterém již bylo pojednáno výše.

Zastoupený je chráněn i při správě jeho jmění zákonným zástupcem či opatrovníkem. Oba tito jsou oprávněni vykonávat pouze běžnou správu takového jmění, kterou lze chápat jako vyřizování obvyklých, zpravidla v určitém časovém horizontu se opakujících záležitostí, zároveň jsou běžnou záležitostí i nárazová právní jednání jménem zastoupeného, které se z hlediska hodnoty nevymykají úrovni spravovaného jmění. V případě, že se záležitost zásadnějším způsobem dotýká majetkové podstaty jmění, nelze ji považovat za běžnou správu jmění. Konkrétní záležitost je třeba posoudit s ohledem na hodnotu a charakter spravovaného jmění, hospodářskou situaci a případně i na osobní situaci zastoupeného.¹³² Nejde-li o běžnou záležitost, je třeba k naložení se jměním zastoupeného schválení soudu.

Zákonný zástupce i opatrovník vykonává svou činnost zpravidla bezplatně. Měli však povinnost spravovat jmění, může mu ji soud přiznat.¹³³

4.1. Zákonné zastoupení

Pojem zákonné zastoupení je zákonodárcem používán pro více druhů zastoupení, jejichž společným rysem je, že je zakládá zákon. Vhodnějším výrazem by spíše mohlo být „zastoupení založené zákonem“ či „zastoupení ze zákona“, protože jako zákonní zástupci jsou tradičně označováni pouze někteří z takto ustanovených zástupců. Jedná se o ty zástupce, kteří jsou ustanoveni z důvodů ryze přirozených, totiž zástupci pro nezletilé.¹³⁴

4.1.1. Zákonné zastoupení v rodině

Od 1. 1. 2014 již není rodinné právo upraveno v samostatném zákoně o rodině, ale je součástí občanského zákoníku, což je významnou systematickou změnou. Tento

¹³² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1108. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹³³ § 462 NOZ

¹³⁴ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 321. ISBN 978-80-7478-325-8.

návrat do civilní kodifikace je odůvodněn dřívější obnovou dualismu soukromého a veřejného práva. Občanský zákoník totiž obsahuje všeobecná právní pravidla pro soukromý život a není nic víc soukromého než vnitřní život rodiny.¹³⁵ Zákonné zastoupení v rodině bylo převzato ze zákona o rodině bez zásadních změn, proto se budu touto problematikou vzhledem k rozsahu práce zabývat velmi stručně.

Vzájemné zastupování manželů

Právní styk je manželům v každodenním životě usnadněn jejich vzájemným zastupováním. Okamžikem vzniku manželství vzniká právo manžela zastupovat svého manžela v běžných záležitostech (§ 696 odst. 1 NOZ). Kdy manžel toto právo nemá je dále specifikováno v následujících odstavcích zmíněného paragrafu. Jedná se o případy, kdy manžel, který má být zastoupen, sdělí předem tomu, s nímž má druhý manžel právně jednat nebo má v úmyslu právně jednat, že se zastoupením nesouhlasí. Soud může na návrh manžela zrušit zástupčí oprávnění druhého manžela. Je také pamatováno na případ, kdy manželé žijí odděleně z toho důvodu, že manžel opustil rodinnou domácnost, aniž by k tomu měl důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, a zároveň v této rodinné domácnosti žije také nezletilé dítě, které je v péči alespoň jednoho z manželů anebo společné dítě manželů, ke kterému mají oba vyživovací povinnost (tzv. faktická odluka).¹³⁶ Ani v tomto případě manžel zástupčím oprávněním nedisponuje.

Zastoupení dítěte

Speciální úprava zákonného zastoupení dětí je obsažena druhé části zákoníku o právu rodinném. Zastupování dítěte i spravování jeho jmění je součástí rodičovské odpovědnosti (§ 858 NOZ), kde má, jak deklaruje důvodová zpráva, zvláštní postavení, jelikož má zajistit, aby nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, mohlo právně jednat.¹³⁷ K zastupování nezletilého dítěte se rodič neprokazuje žádným zvláštním

¹³⁵ ELIÁŠ, K. aj. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 162. ISBN 978-80-7478-013-4.

¹³⁶ § 691 odst. 2 NOZ

¹³⁷ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

oprávněním, pověřením či rozhodnutím soudu. Postačující je doklad o tom, že je rodičem, tedy ve většině případů rodný list.¹³⁸

Dle ustanovení § 892 odst. 1 NOZ mají rodiče povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednání, ke kterým není způsobilé. Oba rodiče při tom zastupují dítě společně,¹³⁹ to znamená, že na všech jednáních, při kterých zastupují dítě, by měla panovat shoda,¹⁴⁰ avšak jednat může každý z nich samostatně. Jedná-li jen jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, uplatní se vyvratitelná právní domněnka, zakotvená v ustanovení § 876 odst. 3 NOZ a má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče. Pokud by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi rodičem a dítětem nebo mezi dětmi týchž rodičů, jmenuje soud dítěti kolizního opatrovníka (§ 892 odst. 3 NOZ). Pokud by rodič jednal i v případě kolize, bylo by jeho jednání absolutně neplatné pro rozpor s veřejným pořádkem.¹⁴¹

Zákonným zástupcem dítěte může být také poručník. Zástupce lze dítěti také ustanovit soudem na základě zákona (např. opatrovník, pěstoun, osoba, jíž bylo dítě svěřeno do péče). Novinkou v této oblasti je zákonem výslovně daná možnost sjednat smluvní zastoupení pro dítě ve všech záležitostech vyjma záležitostí osobního stavu (§ 894 odst. 1 NOZ). Rodiče tedy mohou, jako zákonní zástupci, pro vyřízení záležitosti dítěte uzavřít smlouvu o zastoupení s osobou s odbornými znalostmi, popřípadě i jinou vhodnou osobou. Pokud pak mezi touto osobou a smluvním zástupcem nedojde k dohodě, rozhoduje soud v souladu se zájmy dítěte.

Vzhledem k tomu, že byla NOZ v reakci na nález Ústavního soudu¹⁴² prodloužena lhůta pro popření otcovství dítěte, je za účelem zachování právní jistoty stanoveno, že v případě, kdy došlo k popření otcovství, zůstávají právní jednání učiněná otcem jako zákonným zástupcem nedotčena (§ 895 NOZ).

¹³⁸ Srov. JANKŮ, M. aj. *Nové občanské právo v kostce*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 120. ISBN 978-80-7400-516-9.

¹³⁹ Jsou-li oba rodiče známi, naživu a plně svéprávní.

¹⁴⁰ Pokud tomu tak není, je dán prostor pro intervenci soudu.

¹⁴¹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 512. ISBN 978-80-7478-457-6.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

4.1.2. Zákonné zastoupení podnikatele

Zákonným zastoupením je také zastoupení podnikatele, které má zvláštní úpravu na více místech nejen NOZ, ale i ZOK.

Obchodní plné moci

Obecný způsob zastoupení podnikatele je stanoven v ustanoveních § 430 a 431 NOZ, jenž jsou generální úpravou vztahující se na všechny podnikatele, tzn. na právnické i fyzické osoby, bez ohledu na to, zda jsou zapsané v obchodním rejstříku. Na podnikatele se pak v případě absence zvláštní úpravy vztahují i obecná ustanovení o jednání právnických osob¹⁴³ a o zastoupení¹⁴⁴.

Podnikatele tedy zastupuje při provozu obchodního závodu osoba pověřená určitou činností, a to ve všech jednáních, k nimž při této činnosti obvykle dochází.¹⁴⁵ Podmínkou pro vznik tohoto zastoupení je pověření, v kterém lze spatřovat smluvní charakter. Musí tedy dojít k více či méně formálnímu svěřeni určité činnosti či pracovního úkolu, které s sebou může přinést i potřebu realizace předem nspecifikovaných právních jednání. Toto pověření tedy nelze chápat jako plnou moc. Zákonným důsledkem tohoto pověření je pak jednatelské oprávnění této osoby, kterému se však podnikatel nemůže jakkoli vyhnout, proto se jedná spíše o zákonné zastoupení.¹⁴⁶ Pokud by takové pověření uděleno nebylo, ale třetí osoby by se oprávněně domnívaly, že se tak stalo, bude se tato situace posuzovat dle ustanovení § 444 NOZ.

Překročení zástupčího oprávnění zástupce podnikatele má v ustanovení § 431 NOZ vlastní úpravu, která je v porovnání s úpravou obecnou (§ 440 NOZ) a smluvní (§ 446 NOZ) nejpřísnější. Podnikatel je totiž jednáním překračujícím zástupčí oprávnění vázán, ledaže by třetí osoba o tomto překročení vzhledem k okolnostem případu věděla nebo musela vědět.

¹⁴³ § 161 – 167 NOZ

¹⁴⁴ § 436 – 456 NOZ

¹⁴⁵ § 430 odst. 1

¹⁴⁶ POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. aj. *Obchodní zákoník: Komentář. I. díl.* Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 86. ISBN 978-80-7357-491-8.

V zájmu ochrany třetích osob zákon upravuje i zvláštní případ nezmocněného jednání, které podnikatele za určitých okolností zavazuje. Jednání jiné osoby se musí uskutečnit v provozovně podnikatele a zároveň je třeba, aby u třetích osob byla dána dobrá víra, že je jednajícím osobou k jednání oprávněna.¹⁴⁷

Vzhledem k tomu, že pravidla obsažená v ustanoveních § 430 odst. 1 a 430 odst. 2 NOZ jsou převzata se změnami formulačního charakteru z předchozí úpravy¹⁴⁸ (§ 15 a 16 OBCHZ), lze aplikovat judikát Nejvyššího soudu¹⁴⁹, který shrnul, že pro aplikaci těchto ustanovení je třeba nejprve zjistit totožnost osoby, která konkrétní jednání učinila. Pokud nelze zjistit totožnost osoby, která listinu za podnikatele podepsala, není možné uzavřít, že to byla osoba pověřená k této činnosti ve smyslu citovaných ustanovení.¹⁵⁰

Jednání vedoucího odštěpného závodu

Zvláštní úprava zákonného zastoupení pak je upravena v souvislosti s odštěpným závodem (§ 503 NOZ). Ten je zákonem definovaný jako pobočka zapsaná do obchodního rejstříku nebo jiná organizační složka, o které jiný právní předpis stanoví, že se zapíše do obchodního rejstříku. Vedoucí odštěpného závodu je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech záležitostech, které se týkají odštěpného závodu. Toto oprávnění vzniká dnem zápisu vedoucího odštěpného závodu do obchodního rejstříku.

Další případy zákonného zastoupení podnikatele

Další případy zákonného zastoupení podnikatele upravuje ZOK v souvislosti s tzv. společnickou žalobou (§ 102, 119, 157 ZOK), tzv. akcionářskou žalobou (§ 371 ZOK) a tzv. členskou žalobou (§ 584 ZOK).¹⁵¹

¹⁴⁷ § 430 odst. 2 NOZ

¹⁴⁸ Srov. HANDREJCHOVÁ, M.,; PLEŠKOVÁ, V. Vybrané změny právní úpravy jednání podnikatele v novém občanském zákoníku. *Rekodifikační novinky* [online]. Roč. 2012, č. 10, s. 2-3. [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW:

<http://www.havelholasek.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_novinky_cz_2012_10.pdf>.

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4266/2010.

¹⁵⁰ VRAJÍK, M. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 1. vyd. Olomouc : Anag, 2014, s. 89. ISBN 978-80-7263-846-8.

¹⁵¹ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 306. ISBN 978-80-7478-325-8.

4.1.3. Zákonné zastoupení právnických osob

Od 1. 1. 2014 došlo v právním řádu ČR k významné změně konstrukce jednání právnických osob. Před tímto datem platilo, že právnická osoba má vedle způsobilosti mít práva a povinnosti, také způsobilost právně jednat, a tedy jedná „osobně“ přímo svým orgánem, zatímco v současné době právnické osoby tuto způsobilost k právnímu jednání nemají, tudíž jednají vždy pouze prostřednictvím svých zástupců.¹⁵²

Právnická osoba tedy již nemůže jednat samostatně, protože se na ní nahlíží jako na pouhou organizační strukturu a z toho důvodu není schopna rozumově vnímat, tvořit a projevovat svou vůli, což za ni vykonávají fyzické osoby, které mohou být součástí její organizační struktury.¹⁵³ Z tohoto důvodu by bylo vhodnější, kdyby byl zákonodárce při provádění změny koncepce jednání právnických osob myšlenkově konzistentní a přistoupil zároveň k zavedení označení „statutární zástupce“, které by lépe odpovídalo povaze jím prováděného jednání. Ponechaný termín „statutární orgán“ je, vzhledem k tomu, že mu není dána možnost přímo projevit vůli právnické osoby, nepřesný. Dalším argumentem pro opuštění pojmu „statutární orgán“ je to, že činí právní řád v kontextu právních řádů vyspělých států atypickým a dochází tak ke komplikacím v mezinárodní komunikaci, protože v zahraničí se jako statutární chápou všechny orgány právnické osoby zřízené zákonem, resp. právním předpisem.¹⁵⁴

Jednání za právnickou osobu nese znaky zákonného i smluvního zastoupení. Fyzické osoby, které jsou členové orgánů právnické osoby, jednají za právnickou osobu ze zákona, resp. zakladatelské smlouvy. Z hlediska účelu a právního základu se jedná o zákonné zastoupení v tom smyslu, že zákon určuje, kdo je zástupcem právnické osoby při jednání jejím jménem, ale smluvní aspekt je patrný v tom, že nejde primárně o

¹⁵² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1005. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁵³ HURDÍK, J. *Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2013, s. 131. ISBN 978-80-7380-377-3.

¹⁵⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 541. ISBN 978-80-7478-370-8.

ochranu ale o uskutečňování práv právnické osoby a zakládání jejích povinností vůči třetím osobám.¹⁵⁵

Obecně za právnickou osobu jedná a zavazuje ji ten, kdo je k tomu oprávněn. Toto oprávnění může být založeno zákonem nebo smlouvou o zastoupení. Ten, kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. V případě písemné formy uvede označení právnické osoby a připojí k němu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o své pracovním zařazení.¹⁵⁶

Zákon rozlišuje dvě kategorie zákonných zástupců právnické osoby, jsou jimi zaměstnanci nebo členové právnické osoby.¹⁵⁷

Člen statutárního orgánu

Nejširším zástupčím oprávněním disponuje člen statutárního orgánu, který je ustanovením § 164 odst. 1 NOZ zmocněn zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech, přičemž je nutné mít na paměti rozsah způsobilosti právnické osoby (§ 20 odst. 1 NOZ). Jelikož člen statutárního orgánu je, jak již bylo uvedeno, zákonným zástupcem, je třeba na jeho jednání aplikovat obecná ustanovení o zákonném zastoupení. Předmětnou úpravu však nelze použít buďto z důvodu povahy těchto ustanovení¹⁵⁸ nebo z důvodu vyloučení zvláštní úpravou.¹⁵⁹

Pokud náleží působnost statutárního orgánu více osobám, platí, že každý člen zastupuje právnickou osobu samostatně, nestanoví-li zakladatelské právní jednání jiný způsob zastupování. Pokud je zde stanoven požadavek, aby členové statutárního orgánu jednali společně, je možné, aby jeden z nich udělil plnou moc k určitému právnímu jednání druhému. Je však absolutně vyloučeno, aby byla jedním členem statutárního orgánu udělena generální plná moc druhému členovi k jakémukoli právnímu jednání za společnost. Takové jednání by bylo pro závažný rozpor se zákonem absolutně neplatné

¹⁵⁵ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 343. ISBN 978-80-7400-483-4.

¹⁵⁶ § 161 NOZ

¹⁵⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 344. ISBN 978-80-7400-483-4.

¹⁵⁸ Např. § 458, 459 NOZ.

¹⁵⁹ Např. § 462 NOZ.

(§ 580 odst. 1 NOZ). Je však třeba, aby se jí osoba, na jejíž ochranu je tato úprava stanovena, dovolala (§ 586 odst. 1 NOZ).¹⁶⁰

Zvláštní zákonné zástupčí zmocnění k právnímu jednání vůči zaměstnancům je dáno ustanovením § 164 odst. 3 NOZ předsedovi statutárního orgánu, nebyl-li právníckou osobou pověřen člen statutárního orgánu.

Člen jiného orgánu

Právníckou osobu může zastupovat i člen jiného orgánu, jehož zástupčí oprávnění je zapsáno ve veřejném rejstříku. Existence či zřízení tohoto orgánu může vyplývat ze zakládajícího dokumentu, rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo ze zákona. Tyto skutečnosti zároveň určují rozsah zástupčího oprávnění i způsob jednání.¹⁶¹

Zaměstnanci právnícké osoby

Právnícká osoba je velmi často zastupována svými zaměstnanci a to v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci. Rozhodující je pak stav, který se jeví veřejnosti.¹⁶² Tento nově vložený dovětek pak může být považován za jasnější vymezení kritérií, jakým způsobem bude vykládána „obvyklost“. Názor z vnějšku je důležitějším kritériem než chápání obvyklosti dle konkrétní ustálené praxe ve společnosti. Na roveň zmocnění v „obvyklém rozsahu“ už také není stavěno zmocnění ve vnitřních předpisech, jak tomu dříve bylo.¹⁶³ Omezení ve vnitřních předpisech má nadále účinky výslovně jen proti osobě, které muselo být známo. Tuto změnu lze tedy chápat jako posun k větší ochraně osob z řad veřejnosti jednající se zaměstnanci právnícké osoby.¹⁶⁴ Za veřejnost je pak třeba, vzhledem k absenci bližšího vymezení tohoto pojmu, považovat každého, kdo stojí mimo strukturu právnícké osoby.¹⁶⁵ Avšak

¹⁶⁰ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 542. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁶¹ Srov. JANKŮ, M. aj. *Nové občanské právo v kostce*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 38. ISBN 978-80-7400-516-9.

¹⁶² § 166 odst. 1 NOZ

¹⁶³ Srov. § 20 odst. 2 OZ

¹⁶⁴ Srov. HANDREJCHOVÁ, M.; PLEŠKOVÁ, V. Vybrané změny právní úpravy jednání podnikatele v novém občanském zákoníku. *Rekodifikační novinky* [online] . Roč. 2012, č. 10, s. 2-3. [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW:

http://www.havelholasek.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_novinky_cz_2012_10.pdf.

¹⁶⁵ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 547. ISBN 978-80-7478-370-8.

je nutné si povšimnout, že z § 20 odst. 2 OZ nebyla převzata zvláštní úprava excesu, která stanovila, že při překročení zástupčího oprávnění zaměstnancem vznikají práva a povinnosti právnické osobě týká-li se právní úkon předmětu činnosti právnické osoby a jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět. Vzhledem k neexistenci obdobného ustanovení se tedy v současné době musí aplikovat obecná pravidla upravující exces zástupce (§ 440 NOZ).

Toto zákonné zastoupení je formulováno velmi podobně, jako je tomu v případě zastoupení podnikatele osobou pověřenou při provozu obchodního závodu určitou činností (§ 430 odst. 1 NOZ), kdy tato osoba je oprávněna zastupovat podnikatele ve všech jednáních, ke kterým při této činnosti obvykle dochází. Omezení zástupčího oprávnění zaměstnance má pak účinky vůči třetí osobě, jen muselo-li jí být známo,¹⁶⁶ zatímco u pověřených osob, je tomu tak, pokud třetí osoby o omezení věděli nebo vědět museli.¹⁶⁷ Úprava rozsahu zástupčího oprávnění i jeho omezení je tak, dle mého názoru, věcně totožná. Problém pak může nastat při určování toho, která z úprav je úpravou obecnou, a která zvláštní. Osobně bych se přikláněla k závěru, že speciální úpravou je zastoupení právnické osoby zaměstnancem, neboť uzavření pracovní smlouvy lze chápat jako speciální případ pověření určitou činností.

Dle Dvořáka lze soudit, že již zmíněné ustanovení § 166 odst. 2 NOZ bylo zákonodárcem pravděpodobně chybně zařazeno a je obecné povahy, tudíž dopadá nejen na jednání osob vymezených v odstavci 1, ale také na jednání jiných orgánů nebo členů, což znamená zásadní změnu oproti dřívější úpravě obsažené v OBCHZ¹⁶⁸. Nově je tedy třeba rozlišovat, jaký je právní důvod omezení jednatelského omezení statutárního orgánu. Půjde-li o vnitřní předpis právnické osoby, bude mít omezení z něj plynoucí účinky vůči třetí osobě, muselo-li jí být známo. Avšak pokud toto omezení bude mít svůj původ v rozhodnutí orgánu právnické osoby, nenastanou jeho účinky vůči třetím

¹⁶⁶ § 166 odst. 2 NOZ

¹⁶⁷ § 431 NOZ

¹⁶⁸ § 13 odst. 5 OBCHZ

osobám nikdy.¹⁶⁹ Tichý se však naopak domnívá, že případ ochrany proti omezení zástupčího oprávnění vztahuje zřejmě jen na zastupování jejími zaměstnanci.¹⁷⁰

Úprava zastoupení právnické osoby zaměstnancem platí obdobně pro zastoupení právnické osoby její členem nebo členem jiného orgánu nezapsaného do veřejného rejstříku.¹⁷¹

Ochrana třetích osob při jednání některých zástupců

Právní jistota a ochrana třetích osob je posílena ustanovením § 162 NOZ, které stanoví, že právnická osoba nemůže namítat, pokud je zastupována členem jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, že člen neměl mandát podstoupit určité právní jednání vzhledem k absenci nebo neplatnosti potřebného usnesení, anebo že jednal v rozporu s přijatým usnesením.¹⁷² Toto řešení vychází z principu, že pokud je jednáno za právnickou osobu způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku, je toto jednání pro ni závazné. Podobné pravidlo obsahoval i OBCHZ. Jinak je nutno posuzovat případ, kdy nebude dodržen způsob jednání členů statutárního orgánu. Následkem pak může být podle povahy věci a okolností případu buďto nicotnost daného právního jednání, neboť nedošlo k řádnému projevu vůle zastoupené právnické osoby stanoveným způsobem ve smyslu ustanovení § 551 NOZ, nebo je člen statutárního orgánu jednáním zavázán sám a právnické osoby se nijak netýká.¹⁷³

Jednání jménem právnické osoby před jejím vznikem

Mnoho právnických osob potřebuje vyvíjet svou činnost ihned po svém založení a k tomu je třeba, aby právní řád umožňoval jednat za právnickou osobu jejím jménem již před jejím vznikem, kdy ještě není subjektem práva. Ustanovením § 127 NOZ byla převzata úprava z OBCHZ, která toto dříve umožňovala obchodním společnostem a družstvům, nově je tato úprava vztažena obecně na právnické osoby.

¹⁶⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 548. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁷⁰ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 345. ISBN 978-80-7400-483-4.

¹⁷¹ § 166 odst. 1 věta druhá NOZ

¹⁷² *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku.* In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁷³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 542. ISBN 978-80-7478-370-8.

Pokud někdo za právnickou osobu jedná jejím jménem již před jejím vznikem, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám. Pokud jedná více osob, jsou zavázány společně a nerozdílně, ale jelikož zákon v tomto případě nezakazuje smluvní odchýlení stran, lze ujednáním solidaritu vyloučit. Právnická osoba pak může účinky těchto jednání převzít do tří měsíců od svého vzniku a musí o tom informovat ostatní zúčastněné osoby.¹⁷⁴

4.2. Opatrovnictví

Úprava opatrovnictví obsažená v NOZ se od té dřívější v mnoha ohledech liší. Některé změny pramení z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která je založena na tezi, že nejlepší ochranou práv a zájmů člověka s postižením duševní oblasti je bezpečná podpora při právních jednáních a obecně při rozhodování, stejně jako ve všech dalších oblastech života.¹⁷⁵ Tento přístup se promítnul zejména do pravidel pro výkon opatrovnictví, z kterých je zřetelný posun od medicínského modelu zdravotního postižení („modelu péče“) k modelu sociálnímu („modelu podpory“). První model se vyznačuje ochranným přístupem, kdy člověk s postižením je objektem péče a ochrany. V modelu podpory je respektována autonomie člověka s postižením, který má nárok na asistenci a přiměřené úpravy prostředí, aby mohl plně realizovat všechna svá práva.¹⁷⁶

Nejvýraznější koncepční změnou je nemožnost zbavit člověka svéprávnosti. Nadále je tedy svéprávnost možno pouze omezit, což není tak zásadním zásahem do přirozených práv člověka. Jsou zde navíc k dispozici nová mírnější a méně omezující opatření¹⁷⁷, která se použijí přednostně. Nová úprava zavádí i jiné novinky, o kterých bude pojednáno níže.

¹⁷⁴ § 127 NOZ

¹⁷⁵ čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

¹⁷⁶ KOŘÍNKOVÁ, D. aj. *Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování* [online]. 1. vyd., Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7421-053-2. Dostupné také z WWW:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/15053/manual_opatrovnictvi.pdf

¹⁷⁷ Podpora při rozhodování, zastoupení členem domácnosti.

Jak již bylo zmíněno, opatrovnictví je takové zastoupení, které je založeno v případech stanovených zákonem rozhodnutím soudu, v němž je jmenována určitá osoba opatrovníkem určité osoby a je jím zároveň vymezen rozsah opatrovníkových práv a povinností vzhledem k záležitostem jedince.¹⁷⁸

Jelikož opatrovník vůli zastoupeného vytváří a nikoli pouze naplňuje, jako je tomu v případě zmocněnce, stanoví zákon obecné pravidlo, že osobě lze jmenovat pouze jednoho opatrovníka. Pro správu jmění nebo jeho části lze jmenovat zvláštního opatrovníka či opatrovníky spolu s opatrovníkem. Opatrovníkovi ale náleží výlučné zastupování zastoupeného před soudem i v případě, že se záležitost týká spravovaného jmění.¹⁷⁹ Ustanovením odst. 2 citovaného ustanovení je pak vyloučena obecná úprava pro případ plurality zástupců¹⁸⁰ a je stanoveno, že pokud soud neurčí záležitosti, v kterých jsou jednotliví zástupci oprávněni jednat samostatně, platí, že jsou povinni jednat společně.

4.2.1. Opatrovnictví člověka

Opatrovnictví člověka je upraveno v ustanoveních § 465 – 471 NOZ.

Jmenování opatrovníka

*Soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem.*¹⁸¹ Za potřebu k ochraně zájmů člověka se považují zejména situace, kdy člověk, který nemůže jednat osobně, má uskutečnit určité právní jednání nebo kdy toto jednání má vůči takovému člověku sice učinit jiná osoba, ale toto jednání je účinné až v souvislosti s jeho dojitím do dispozice tohoto člověka. Důvodem pro ustanovení opatrovníka může být pak i duševní porucha nebo jinak způsobená nezpůsobilost právně jednat.¹⁸² Veřejný zájem není zákonem definován. Dle Eliáše jde

¹⁷⁸ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 322. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹⁷⁹ § 464 odst. 1 NOZ

¹⁸⁰ § 439 NOZ

¹⁸¹ § 465 odst. 1 NOZ

¹⁸² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1118. ISBN 978-80-7478-370-8.

o veřejný zájem tehdy, sleduje-li se naplněním určitého účelu vyhovění životním potřebám nějakého širšího celku.¹⁸³

Ustanovení opatrovníka tedy není vázáno přednostně na specifickou situaci. Až dále je stanoveno, kdy zejména je opatrovník ustanoven. Soud jmenuje opatrovníka tomu, o kom není známo, kde pobývá¹⁸⁴, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí potíže při správě jmění nebo hájení práv. Dle zvláštní úpravy¹⁸⁵ tak soud musí učinit v případě, omezil-li osobu ve svéprávnosti.

Bylo judikováno, že opatrovník může být jmenován člověku pouze v případě naplnění jak formálních, tak materiálních předpokladů pro jeho ustanovení. Nestačí proto, pokud nastane jedna z formálních okolností stanovených zákonem, ale musí k ní přistoupit aktuální a konkrétní potřeba ochrany zájmů této osoby, případně veřejný zájem na vyřešení záležitosti, na které má tato osoba právní účast (rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 6. 5. 1970, sp. zn. 6 Cz 12/70). Toto pravidlo je zřejmě i nadále aplikovatelné, pokud je na druhou větu ustanovení § 465 odst. 1 NOZ nahlíženo jako na demonstrativní výčet situací, kdy je zpravidla třeba ustanovit opatrovníka.¹⁸⁶

Vzhledem k tomu, že ustanovení opatrovníka je vždy závažným zásahem do osobnostní integrity, je třeba zmíněné ustanovení z důvodu jeho vágnosti vykládat restriktivně v tom smyslu, že soud může z důvodu veřejného zájmu ustanovit opatrovníka pouze člověku, který nemůže uskutečnit konkrétní právní jednání z důvodu své nepřítomnosti nebo stavu nebo vůči kterému není možné právní jednání uskutečnit,

¹⁸³ ELIÁŠ, K. Veřejný zájem (Malá glosa k velkému tématu). *AD NOTAM*. 1998, roč. 4., č. 5/1998. ISSN 1211-0558.

¹⁸⁴ Podle ustálené soudní praxe nejde o neznámý pobyt určité osoby tam, kde je tato osoba nepřítomna jen po určitou omezenou kratší dobu, i když během ní není adresa této osoby přesně známa. ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M. aj. *Občanský zákoník I. §1-459. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 281. ISBN 978-80-7400-004-1.

¹⁸⁵ § 62 NOZ

¹⁸⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1117. ISBN 978-80-7478-370-8.

a to jen za předpokladu existence zvláštního zákonného ustanovení, které toto umožňuje.¹⁸⁷

Judikatura také již dlouhodobě vychází z toho, že k ustanovení opatrovníka je třeba přistoupit až jako k poslednímu opatření a soud je povinen vždy zvažovat, zda na místě nejsou jiná vhodnější opatření (rozhodnutí č. 21/71 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).¹⁸⁸

Osoba opatrovníka

Soud o jmenování opatrovníka rozhoduje zpravidla i bez návrhu. Nebrání-li tomu nepřekonatelná překážka, soud jmenuje opatrovníka člověku až po jeho zhlédnutí, jakož i vyslechnutí jeho vyjádření nebo zjištění jeho stanoviska jiným způsobem, z kterého je povinen vycházet. Za nepřekonatelnou překážku lze považovat např. neznámý pobyt nebo neznámá identita (465 odst. 1 NOZ).

Je-li to možné, soud jmenuje v první řadě osobu, kterou navrhl opatrovanec.¹⁸⁹ Nebyla-li tato vůle sice projevena kvalifikovaně, ale byla projevena průkazně a jednoznačně, je soud v zásadě povinen určenou osobu opatrovníkem ustanovit. Pokud opatrovník svou vůli projevil až poté, co došlo k události, která má vliv na jeho schopnost zodpovědně projevit svou vůli, soud z tohoto přání pouze vychází. Jinou než zvolenou osobu jmenuje tehdy, pokud lze očekávat, že bude zájmy opatrovance hájit výrazně lépe než osoba zvolená.¹⁹⁰ V případě absence pro soud závazného projevu vůle, vyjmenovává zmíněné ustanovení postupně další osoby, jejichž pořadí je pro soud závazné. Jedná se o příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost jej projevovat i do budoucna. Dále pak přichází na řadu jiná osoba splňující podmínky a poslední variantou je veřejný opatrovník podle jiného zákona. Tím může být obec, kde má opatrovanec bydliště, případně právnická osoba, kterou obec založila k plnění úkolu tohoto druhu. Je třeba

¹⁸⁷ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1118. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁸⁸ FIALA, J., a KINDL, M. aj. *Občanský zákoník. Komentář. I.díl. 1. vyd.* Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 159. ISBN 978-80-7357-395-9.

¹⁸⁹ § 39 odst. 1 NOZ

¹⁹⁰ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1129. ISBN 978-80-7478-370-8.

dodat, že obecně všechny osoby musí se svým jmenováním opatrovníkem souhlasit, to však neplatí v případě veřejného opatrovníka. Tímto je zajištěno, že žádná osoba, která byla omezena ve svéprávnosti, nezůstane bez opatrovníka.

Ústavní soud se v souvislosti s touto problematikou vyjádřil, že je nepřijatelné, aby byl soudem osobě neznámého pobytu ustanoven jako opatrovník pracovník soudu, který ve věci rozhoduje, neboť je zde vážné nebezpečí, že tato osoba nebude náležitě hájit zájmy opatrovance a bude mít spíše zájem na zjednodušení soudního postupu a rychlém vyřízení věci, což může být v rozporu se zájmy opatrovance.¹⁹¹

Povinnosti opatrovníka

Zákon nově ukládá opatrovníkovi plnění řady povinností vůči opatrovanci. Tyto povinnosti jsou uvedené v ustanovení §466 a 467 NOZ. Za nejvýznamnější právně relevantní z nich lze považovat povinnost starat se o naplňování opatrovancových práv a naplňování opatrovancových právních prohlášení a ochrana jeho zájmů. Vychází se ze zásady, že opatrovník a opatrovanec mají na základě osobního kontaktu vytvářet pokud možno společnou vůli k právnímu jednání, která je pak opatrovníkem jménem opatrovance realizována. Úprava předpokládá úzkou a důvěrnou vazbu mezi opatrovníkem a opatrovancem, čemuž odpovídají opatrovníkovy povinnosti (např. povinnost zajímat se o zdravotní stav opatrovance, povinnost projevat o něj skutečný zájem).¹⁹² Praktické je pak ustanovení §465 odst. 2 NOZ, které dává soudu možnost opatrovníkovi uložit, aby se v přiměřeném rozsahu pojistil, pro případ, že při výkonu své funkce způsobí opatrovanci nebo jiné osobě škodu.

Zánik opatrovnictví

V ustanovení § 468 NOZ je nově zakotveno, že smrtí opatrovníka ani jeho odvoláním nenastává zánik opatrovnictví. Do té doby než soud jmenuje nového opatrovníka, přechází opatrovnictví na veřejného opatrovníka podle jiného zákona. Toto pravidlo řeší v minulosti se vyskytující problematické situace, kdy zemřel opatrovník a opatrovanec po dobu než soud ustanovil jiného opatrovníka, nebyl nikým zastoupen,

¹⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 171/06

¹⁹² NOVOTNÝ, P.; IVIČICOVÁ, J.; NOVOTNÁ, M.; ŠTÝSOVÁ, M. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha : Grada, 2014, s. 102. ISBN 978-80-247-5163-4.

nebo kdy se soud zdráhal odvolat opatrovníka nevykonávajícího řádně opatrovnictví pouze z toho důvodu, že bylo obtížné najít jiného opatrovníka.¹⁹³ K odvolání opatrovníka dojde, pokud o to sám požádá nebo pokud neplní své povinnosti (§ 463 NOZ). Smrtí opatrovance opatrovnictví zaniká, a to i v případě, kdy je třeba naléhavě provést právní jednání, které mají zabránit vzniku závažné újmy na straně právních nástupců opatrovance.¹⁹⁴

Soupis jmění a vyúčtování správy

Opatrovník, kterému byla svěřena správa jmění opatrovance je povinen provést soupis spravovaného jmění do dvou měsíců od svého jmenování, zároveň musí každý rok vyhotovit vyúčtování správy jmění. Při zániku opatrovnictví je povinen vypracovat konečné vyúčtování správy jmění. V případě smrti opatrovance je pak stanovena povinnost vydat listiny a další doklady týkající se opatrovance každému kdo je má u sebe.

Opatrovnictví pro zdravotní potíže

Alternativou k omezení svéprávnosti představuje opatrovnictví pro zdravotní potíže (§ 469 NOZ). Opatrovník je ustanoven člověku, jemuž působí zdravotní stav potíže při správě jeho jmění nebo při hájení jeho práv na jeho návrh, v kterém je určen i rozsah opatrovníkovi působnosti. Soud také na návrh opatrovance opatrovníka odvolá. Dle důvodové zprávy je toto opatření vhodné tehdy, kdy není obava, že aktivním právním jednáním vznikne dotčené osobě újma, ale tato újma by mohla vzniknout v důsledku toho, že by osoba sama určitá jednání nevykonala.¹⁹⁵

Jedná se o institut stojící na pomezí mezi smluvním zastoupením a opatrovnictvím. Znak smluvního zastoupení je patrný v tom, že opatrovník jedná zpravidla společně s opatrovancem. Pokud jedná samostatně, musí stále jednat

¹⁹³ KOŘÍNKOVÁ, D. aj. *Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování* [online]. 1. vyd., Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013, s. 26. ISBN 978-80-7421-053-2. Dostupné také z WWW:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/15053/manual_opatrovnictvi.pdf

¹⁹⁴ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1123. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁹⁵ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku.* In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

v souladu s vůlí opatrovance, pokud ta nejde zjistit, rozhodne na návrh opatrovníka soud.

Opatrovnictví člověka, jehož svéprávnost soud omezil

Zvláštní úprava pro tyto případy je obsažena v § 61 – 65 NOZ. Rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti, jmenuje zároveň člověku opatrovníka, přičemž se řídí kritérii výběru definovaných v ustanovení § 62 NOZ. Je povinen přihlídnout k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi. Vzhledem k tomu, že již není možné člověka zcela zbavit způsobilosti, opatrovanec je vždy oprávněn samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

Opatrovníkem zásadně nemůže být osoba, která je nezpůsobilá právně jednat, nebo jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, anebo provozovatel zařízení, kde opatrovanec pobývá, nebo které mu poskytuje služby nebo osobu závislou na tomto zařízení (§ 63 NOZ). Nejvyšším soudem byl vysloven názor¹⁹⁶, že rozpor mezi zájmy opatrovníka a opatrovance musí být dlouhodobý a soustavný. Vyloučení osoby z funkce opatrovníka není možné, pokud by se jednalo o rozpor, který se může řešit jednorázovým ustanovením kolizního opatrovníka.

Dalším zvláštním případem opatrovnictví je opatrovnictví dítěte, které je upraveno v druhé části kodexu upravující oblast rodinného práva v ustanoveních § 943 – 947 NOZ a opatrovnictví pro správu jmění dítěte (§ 948 – 952 NOZ). Institutem, který stojí někde na pomezí mezi opatrovnictvím a zastoupením smluvním, je společný zástupce pro doručování u solidárních závazků (§ 1868 NOZ).

4.2.2. Opatrovnická rada

Opatrovnická rada je nový institut zakotvený v NOZ, který byl zaveden po vzoru některých právních řádů.¹⁹⁷ Jedná se o kolektivní a ve vztahu k opatrovníkovi konzultativní a kontrolní orgán alespoň o třech členech, jimiž jsou osoby opatrovanci

¹⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3871/2010

¹⁹⁷ Institut opatrovnické rady je obsažen např. v občanském zákoníku Quebecu (Kanada).

blízké. Tato rada může být zřízena, jen je-li tu o opatrovance zájem ze strany osob, které ji mohou tvořit. Pokud tomu tak není, rozhoduje o záležitostech, o kterých by náleželo rozhodovat opatrovnické radě, soud anebo je, zejména pro případ nezájmu dostatečného počtu osob, stanoven zvláštní postup v ustanovení § 482 odst. 1 NOZ.¹⁹⁸

Ačkoli se NOZ úpravě opatrovnické rady věnuje velmi podrobně v ustanoveních §472-485 NOZ, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ji zmiňuje pouze v jediném ustanovení. Z toho je zřejmé, že soud má pravomoc řešit a zasahovat do záležitostí opatrovnické rady z moci úřední minimální.¹⁹⁹ V pravomoci soudu však je provádět kontrolu nad činností opatrovnické rady. Soud může např. prohlásit volbu opatrovnické rady či jejího člena za neplatnou (§ 476 odst. 1 NOZ), svolávat základní zasedání pro ustanovení opatrovnické rady (§ 472 odst. 1 NOZ), odvolat z funkce člena opatrovnické rady (§ 477 odst. 2 NOZ).²⁰⁰

O ustanovení opatrovnické rady může žádat sám opatrovanec nebo osoba opatrovanci blízká po jmenování opatrovníka. Opatrovnická rada pak vzniká zvolením jejích členů na schůzi svolané opatrovníkem (případně i soudem), které se musí zúčastnit alespoň pět osob z řad osob opatrovanci blízkých a jeho přátel (§ 472 NOZ). Z ustanovení § 473 NOZ plyne, že členem opatrovnické rady může být pouze osoba, která o opatrovance osvědčí dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat jej do budoucna, přičemž její zájmy nesmí odporovat zájmům opatrovance. Právo být členem pak má za určitých okolností i právnická osoba, jejíž hlavní činnost spočívá v péči osoby se zdravotním postižením a ochraně jejich zájmů. Tato osoba má vůči opatrovanci i další práva.²⁰¹

Jak uvádí důvodová zpráva²⁰², působnost opatrovnické rady je vymezena ve třech směrech. Opatrovník zejména nemůže rozhodnout bez souhlasu opatrovnické rady o podstatných změnách zasahujících významně život opatrovance, jež jsou

¹⁹⁸ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁹⁹ SVOBODA, K. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 1/2013, s. 18-22. ISSN 1802-3843.

²⁰⁰ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 348. ISBN 978-80-7400-483-4.

²⁰¹ § 484 odst. 2 NOZ

²⁰² *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

vyjmenovány v ustanovení § 480 odst. 1 NOZ. Dále je třeba souhlasu opatrovnické rady v případě, že má dojít k podstatnějšímu zásahu do majetkových záležitostí opatrovance vypočtených v druhém odstavci citovaného paragrafu, není-li k takovému jednání vyžadován souhlas soudu. Opatrovnická rada se také může usnést, je-li to v zájmu opatrovance, jaká další rozhodnutí opatrovníka o opatrovanci podléhají jejímu souhlasu. Opatrovník je však tím, kdo nese odpovědnost za řádný průběh opatrovnictví, a proto je stanoveno omezení, že tato usnesení opatrovnické rady nesmějí omezovat opatrovníka nad míru přiměřenou okolnostem (§ 480 odst. 3 NOZ). Do působnosti opatrovnické rady spadá konečně i dohled nad činností opatrovníka a možnost se domáhat i jeho soudního odvolání. Ve zcela zásadních otázkách je pak i nadále nutný souhlas soudu (§ 483 NOZ).

Pozitivním důsledkem zavedení tohoto institutu by mohlo být částečné snížení zatížení soudů. Hlavní přínos opatrovnické rady však tkví v tom, že umožní zohlednit různé zájmy opatrovance a zároveň předejít možné manipulaci, ke které je dán značný prostor,

je-li člověk zastupován jedním člověkem s komplexními pravomocemi. Na druhou stranu nedostatek lze spatřovat v tom, že ačkoli úprava opatrovnické rady spočívá na principu dobré vůle osob, které by měly být osobami opatrovanci blízké či jeho přáteli, není zde dána právním řádem nikomu možnost jejich vztah k opatrovníkovi přezkoumat. Dobrá vůle u nich tedy nemusí být vždy dána. Zákon sice obsahuje pravidlo ochrany zájmů opatrovance před případnou zvláštností opatrovnické rady, které však ochranu neposkytuje preventivně, ale až při porušení povinností opatrovnické rady nebo některého z jejích členů, což se může ukázat jako nedostatečné.²⁰³

4.2.3. Opatrovnictví právnické osoby

Od 1. 1. 2014 je do českého právního řádu výslovně zakotveno opatrovnictví právnické osoby. Do tohoto data o této problematice probíhaly diskuze, protože OZ v ustanovení § 29 stanovil pouze možnost opatrovníka ustanovit, ale nebylo specifikováno, zda tak soud může učinit i v případě právnické osoby. V praxi však bylo

²⁰³ SVOBODA, K. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 1/2013, s. 18-22. ISSN 1802-3843.

dovozeno, že toto možné je, když soudy v několika případech ustanovily hmotněprávního opatrovníka akciovým společností, aby tak řešily situaci, kdy v důsledku akcionářských rozporů neměla akciová společnost představenstvo, které by bylo způsobilé jejím jménem jednat. Tento postup poté schválil ve svém nálezu Ústavní soud.²⁰⁴ Toto řešení však shledávají Pelikán a Pelikánová ve svém článku²⁰⁵ nevhodným zejména s ohledem na to, že tvorba a projev vůle v akciové společnosti je složitým procesem, do kterého jsou zapojeny všechny osoby tvořící personální substrát akciové společnosti, provázané komplikovaným systémem kontrolních a odpovědnostních mechanismů a ustanovením opatrovníka je tento proces narušen, když s ním nastoupí z vnějšku vnucovaná vůle opatrovníka stojící zcela mimo odpovědnostní a kontrolní mechanismy akciové společnosti.

Navzdory kritice návrhu tohoto ustanovení tento institut v NOZ zůstal a je s ním počítáno i na jiných místech kodexu.²⁰⁶ Dle ustanovení § 486 NOZ je opatrovník právnické osobě jmenován potřebuje-li to, aby mohly být spravovány její záležitosti, nebo aby mohla být hájena její práva. Tato potřeba je dána tehdy, jestliže by bez jeho jmenování nastalo ochromení její činnosti a právnická osoba sama není schopná tuto reálně existující situaci řešit. Jedná se o spíše výjimečné případy, kdy např. není znám reálný pobyt statutárního orgánu právnické osoby, nebo je-li obchodní společnost ovládána dvěma nebo vícero osobami, které jsou oprávněny jednat jménem společnosti a jejichž právní zájem si navzájem odporuje. Zájem právnické osoby na ustanovení opatrovníka je, na rozdíl od opatrovnictví člověka, soudem zkoumán pouze ve formální rovině.²⁰⁷

Zvláštní případy jmenování opatrovníka, kterým se řeší situace, kdy právnická osoba nemá dostatečný počet členů statutárního orgánu nebo kdy nastane rozpor mezi zájmy člena statutárního orgánu a zájmy právnické osoby, jsou pak upraveny v ustanoveních § 165 odst. 1 a 2 NOZ.

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. března 2008, spis. zn. I. ÚS 2457/07.

²⁰⁵ PELIKÁNOVÁ, I.; PELIKÁN, R. Lze ustanovit hmotněprávního opatrovníka akciové společnosti?. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15., č. 16. ISSN 1210-6410.

²⁰⁶ Např. § 165 NOZ

²⁰⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1151. ISBN 978-80-7478-370-8.

Soud může jako opatrovníka jmenovat pouze osobu, která splňuje podmínky stanovené zákonem pro způsobilost být členem statutárního orgánu (§ 186 odst. 2 NOZ).²⁰⁸ Opatrovník má práva a povinnosti obdobné právům a povinnostem člena statutárního orgánu. Na působnost se přiměřeně užijí ustanovení o působnosti statutárního orgánu.²⁰⁹ Soudem je pak stanovena povinnost, aby opatrovník s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby, je-li to třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí.²¹⁰ Po dobu opatrovnictví je vyloučena účinnost právního jednání statutárního orgánu, na jehož místo opatrovník vstoupil. Stejně jako člověku je dána i právnické osobě možnost určit osobu, která má být jejím případným opatrovníkem jmenována. Je-li k tomu osoba způsobilá a souhlasí-li se jmenováním, soud takovou osobu jmenuje.²¹¹

Osobně se domnívám, že případy, kdy lze právnické osobě jmenovat opatrovníka právnické osobě jsou definovány velmi široce až vágně (viz. § 486 a 165 odst. 2 NOZ) což je, vzhledem k tomu, že je tímto dána možnost ingerence soudu do struktury jakékoli právnické osoby, zcela nevhodné. Ačkoli NOZ obecně posiluje princip autonomie vůle, v tomto případě dochází ke zvýšení míry veřejnoprávní regulace. Zároveň je tímto dán prostředek pro převzetí kontroly nad společností jedním ze společníků, kterému je dána možnost, aby „vyvolal“ situaci, kdy je třeba opatrovníka jmenovat a pak sám navrhnul jmenování „svého“ opatrovníka. Z výše uvedených důvodů zastávám názor, že tento institut nemá v našem právním řádu opodstatnění. Na druhou stranu je nutné podotknout, že výslovné zakotvení opatrovnictví právnické osoby vyřešilo spornou otázku, zda je možné právnické osobě opatrovníka jmenovat, což bylo žádoucí s ohledem na zásadu právní jistoty.

²⁰⁸ § 152 odst. 2, § 153 NOZ, § 46 ZOK

²⁰⁹ § 487 odst. 1 NOZ

²¹⁰ § 487 odst. 2 NOZ

²¹¹ § 488 NOZ

5. Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat

Do účinnosti NOZ bylo možné ve vztahu k osobám stíženým duševní poruchou využít pouze institutů omezení či zbavení svéprávnosti. Právní řád ignoroval rozdílnost jednotlivých situací a pamatoval pouze na případy, kdy člověk není schopen právně jednat buď v některých případech, nebo vůbec. Při tom osoby se zdravotním postižením v mírnějším stupni ponechal bez ochrany.²¹²

Zákonodárce tedy zavádí nové instituty, u nichž je patrná inspirace mezinárodním prostředím. Stěžejním inspiračním zdrojem je Úmluva o lidských právech a biomedicině z roku 2001, která v čl. 9 zakotvuje povinnost brát zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání. Dalším podnětem bylo doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (99)4 z 23. února 1999, podle kterého by „státy měly podporovat možnost dospělých způsobilých osob se svobodně rozhodnout pro případ očekávané budoucí nezpůsobilosti, a to prostředky prohlášení o zástupci a předběžnými právními prohlášeními.“ Dalším důvodem pro tuto změnu byla již zmíněná Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, která preferuje koncepci „podpůrného či asistovaného“ rozhodování, dle níž je každá osoba schopna se rozhodovat, může však potřebovat větší či menší míru podpory. Klade se tedy důraz na samostatnost, autonomii vůle a sociální začleňování dotyčné osoby, aniž by tato musela být omezena ve svéprávnosti.²¹³

Nově jsou po vzoru zahraničních právních řádů zavedeny instituty, které tyto požadavky respektují. Omezení svéprávnosti je nadále koncipováno jako nejzazší prostředek, který se použije pouze v tom případě, že mírnější opatření nepostačují.

²¹² *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku.* In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

²¹³ PRUDÍKOVÁ, D.; SMOLÍKOVÁ, K.; HRUBÁ, E. aj. *Podkladový materiál k semináři pro veřejné opatrovníky k problematice výkonu opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče ve vztahu k procesu transformace a deinstitucionalizace sociálních služeb.* [cit. 2014-06-06] Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf

Těmito mírnějšími opatřeními jsou nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti. Předběžné prohlášení pak není institutem, který by měl zabránit omezení ve způsobilosti. Jedná se o jednání, jehož cílem je ustanovit osobu opatrovníka a způsob správy záležitostí pořizovatele pro případ, že pořizovatel ztratí způsobilost právně jednat.²¹⁴

5.1. Předběžné prohlášení

Tento institut je opatřením preventivní povahy, které se často vyskytuje i v zahraničních úpravách.²¹⁵ V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat je tímto člověku dána možnost projevit svou vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo je spravovala určitá osoba, nebo se určitá osoba stala jeho opatrovníkem.²¹⁶ Jedná se o pořízení pro případ ztráty způsobilosti právně jednat a je použitelné zejména za situace, kdy u člověka dochází k postupnému rozvíjení duševní poruchy (např. Alzheimerova nemoc), využít jej však může kdokoli, protože ztratit schopnost spravovat své záležitosti člověk může i náhle a nepředvídatelně (např. v případě úrazu).

Vzhledem k závažnosti předběžného prohlášení stanovuje zákon přísnější formální náležitosti. Prohlášení může mít formu veřejné nebo soukromé listiny. Jde-li o veřejnou formu listiny a je-li obsahem určení, kdo se má stát opatrovníkem, ten, kdo veřejnou listinu sepsal, zapíše údaje o tom, kdo prohlášení učinil, kdo je povolán za opatrovníka a kdo veřejnou listinu sepsal, do neveřejného Seznamu prohlášení o určení opatrovníka, který v elektronické podobě vede Notářská komora České republiky.²¹⁷ Pokud se jedná o formu soukromé listiny, je třeba, aby byla opatřena datem a potvrzena dvěma svědky. Svědek musí v potvrzení uvést údaje, podle nichž ho lze zjistit (§ 39 odst. 1 NOZ). Za tyto údaje se považuje jméno, bydliště a datum narození člověka,

²¹⁴ Srov. SVOBODA, K. *K čemu bude dobré předběžné prohlášení*. Jurisprudence. 2013, roč. XXII, č. 7, s. 17-21. ISSN 1802-3843.

²¹⁵ Např. Francie, Rakousko, Velká Británie.

²¹⁶ § 38 NOZ

²¹⁷ MUSILOVÁ, Š. *Predběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku*. *Ad notam*. 2013, roč. 19., č. 5, s. 3-6. ISSN 1211-0558.

popřípadě identifikující údaj podle jiného právního předpisu.²¹⁸ Tito svědci musí prohlášení podepsat a potvrdit schopnost prohlašujícího jednat a obsah jeho prohlášení. Svědky pak mohou být pouze osoby splňující podmínky vyplývající z ustanovení § 39 odst. 2 NOZ. Zvláštní požadavky jsou pak stanoveny pro případ, že prohlášení činí osoba nevidomá, osoba, která neumí nebo nemůže číst a psát nebo osoba se smyslovým postižením.

K výslovnému odvolání prohlášení se pak vyžaduje projev vůle učiněný ve stejné formě jako pro jeho učinění. Účinky odvolání má pak i zničení listiny obsahující prohlášení tím, kdo jej učinil.²¹⁹ To je možné ovšem jen u soukromé listiny, protože notářský zápis o předběžném prohlášení trvale zůstává součástí sbírky notářských zápisů notáře, který ho sepsal, a nebude tedy možné jej pořizovateli vydat s účinky zrušení listiny.²²⁰

Samotná neplatnost prohlášení nebo jeho odvolání (ať již z důvodu nedodržení formy nebo jiného důvodu) nemusí znamenat, že je právně bezvýznamné. Pokud není příčiny pochybovat o vůli toho, kdo prohlášení či jeho odvolání učinil, soud k nim přihlédne i v případě neplatnosti.²²¹ Pokud by se soud rozhodl toto přání pořizovatele nerespektovat, je třeba, aby tento fakt dostatečně odůvodnil. Nestačí však pouhý odkaz na absenci formy, nýbrž je třeba odkaz na zjištěnou vůli a konkrétní situaci pořizovatele předběžného prohlášení.²²²

Soud, který rozhoduje o ustanovení opatrovníka a o vymezení rozsahu jeho práv a povinností ve vztahu k prohlašovateli, se musí řídit jeho obsahem. To neplatí tehdy, pokud je předběžné prohlášení ve zjevném a naprosto nepřekonatelném rozporu se smyslem opatrovnictví jako institutu sloužícího k ochraně zájmů opatrovaného (§ 465

²¹⁸ § 3019 NOZ

²¹⁹ § 41 odst. 1 a 2

²²⁰ MUSILOVÁ, Š. *Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku*. Ad notam. 2013, roč. 19., č. 5, s. 3-6. ISSN 1211-0558.

²²¹ § 44 NOZ

²²² MELZER, F.; TÉGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 412. ISBN 978-80-87576-73-1.

odst. 1 NOZ).²²³ Navzdory důvodové zprávě se Svoboda domnívá, že soudu nelze upřít možnost posoudit, zda je zvolený opatrovník schopen a ochoten řádně hájit zájmy pořizovatele předběžného prohlášení, neboť usnesení o ustanovení opatrovníka je soudním rozhodnutím. To platí obdobně v případě, kdy soud určuje způsob a rozsah jednání budoucího opatrovníka. Soud totiž není pouhým vykonavatelem předchozí vůle pořizovatele předběžného prohlášení a má a musí mít jistou autonomii při svém rozhodování, která zabrání zjevným excesům.²²⁴

Soud rozhoduje o splnění podmínky v případě, kdy se prohlášení týká jiné záležitosti, než povolání opatrovníka a účinnost prohlášení je vázána na podmínku.²²⁵ Soud také může změnit nebo zrušit prohlášení, změní-li se okolnosti zjevně tak podstatným způsobem, že člověk, který prohlášení učinil, by je za takových okolností neučinil nebo by je učinil s jiným obsahem a pokud by jinak člověku, který prohlášení učinil, hrozila vážná újma. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Před vydáním rozhodnutí vyvine soud potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož prohlášení rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí (§ 43 NOZ).

Osobně se domnívám, že zavedení tohoto institutu je jistě pozitivním krokem, kterým je posílen princip autonomie vůle člověka. Zákonodárce však byl v úpravě tohoto institutu dosti stručný, díky čemuž vznikají zákonem nezodpovězené otázky, např. zda a za jakých podmínek ob stojí částečné předběžné prohlášení či do jaké míry je soud prohlášením vázán, pokud text dle jeho názoru odporuje podstatě institutu opatrovnictví. Tyto nejasnosti je však možné vyřešit výkladem stávajících norem.²²⁶

²²³ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 193. ISBN 978-80-7478-370-8.

²²⁴ SVOBODA, K. *K čemu bude dobré předběžné prohlášení*. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 7, s. 17-21. ISSN 1802-3843.

²²⁵ § 42 NOZ

²²⁶ SVOBODA, K. *K čemu bude dobré předběžné prohlášení*. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 7, s. 17-21. ISSN 1802-3843.

5.2. *Nápomoc při rozhodování*

Často je pro dospělého člověka s duševním postižením plně dostačující neformální podpora poskytovaná asistentem nebo poradcem. Především z důvodu zajištění právního postavení podpůrce je pak nutná určitá formalizace. Toto podporované rozhodování je pak alternativou k náhradnímu rozhodování. Podporované rozhodování je upřednostňováno samotnými lidmi se zdravotním postižením, jejich blízkými i jejich organizacemi.²²⁷

Člověk, jenž má potíže při rozhodování z důvodu duševní choroby, třebaže není omezen ve svéprávnosti, si může s podpůrcem ujednat poskytování podpory ve smlouvě o nápomoci (§ 45 NOZ). Zákon tedy neumožňuje, aby byla tato smlouva uzavřena k podpoře člověka, kterému činí právní jednání obtíže pro jinou zdravotní příčinu, než je duševní porucha, již se rozumí některé psychické procesy projevující se negativně v myšlení, prožívání a chování člověka.²²⁸ Obsahem této smlouvy je pak závazek podpůrce, že bude se souhlasem podporovaného přítomen při jeho právních jednáních a poskytne mu potřebné údaje, sdělení a rady. Jelikož zákon osobu podpůrce blíže nespecifikuje, fakticky má jít o osobu, která je schopná podporovaného účinně podporovat, chránit a naplňovat tak účel, ke kterému je institut nápomoci při rozhodování určen. Může jít i o osobu se zdravotním postižením, která je sama omezena ve svéprávnosti (je-li oprávněna se k tomu samostatně zavázat), právnická osoba, za určitých okolností i osoba, která sama využívá nápomoci při rozhodování nebo nezletilec.²²⁹ Podpůrců může být i více, stejně tak je možné uzavřít i částečnou dohodu o nápomoci, kterou se podpůrce zavazuje podporovanému poskytnout podporu jen u určitých právních jednání nebo ohledně konkrétní záležitosti.²³⁰

Tento institut je tedy konstruován jako faktické opatření. Podpůrce nejedná namísto podporovaného, ale jedná společně s ním. K účinnosti této smlouvy je

²²⁷ MELZER, F.; TÉGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 413. ISBN 978-80-87576-73-1.

²²⁸ SVOBODA, K. *Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy*. Právo a rodina. 2013, roč. 15., č. 12/2013, s. 1-8. ISSN 1212-866X.

²²⁹ MELZER, F.; TÉGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 421. ISBN 978-80-87576-73-1.

²³⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 214. ISBN 978-80-7478-370-8.

zapotřebí souhlas soudu, který posuzuje zejména to, zda zájmy odpůrce neodporují zájmům podporovaného. Smlouvu je tedy třeba uzavřít písemně nebo strany musí učinit projev vůle smlouvu uzavřít přímo před soudem. Pokud nedojde ke schválení této smlouvy soudem, má se za to, že smlouva nikdy nebyla uzavřena, aniž by ji bylo třeba rušit.²³¹ Samotnou smlouvou o nápomoci pak podpůrce prokazuje své oprávnění být přítomen se souhlasem podporovaného při jeho právním jednání a být mu dále nápomocen. Tento institut byl, stejně jako zastoupení členem domácnosti, zároveň promítnut do některých dalších předpisů.²³² Jako příklad lze uvést zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, který stanoví, že o vydání občanského průkazu může požádat nebo jej převzít i podpůrce na základě smlouvy o nápomoci. Dle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, se v informačním systému evidence obyvatel vede datum nabytí právní moci rozhodnutí soudu o schválení smlouvy o nápomoci včetně uvedení soudu, který smlouvu schválil, a datum odvolání podpůrce soudem (§ 3 odst. 3 písm. i výše uvedeného zákona). Tyto informace tak budou přístupné i dalším orgánům.²³³

Povinností podpůrce je poskytovat podporovanému asistenci a to na úrovni odpovídající přinejmenším rozumu, péči a opatrnosti průměrného člověka (§ 4 odst. 1 NOZ) a zároveň postupovat při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutím podporovaného. Podpůrce nesmí ohrozit zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na jeho úkor bezdůvodně obohatit (§ 47 odst. 1 NOZ). Další povinnosti pak mohou být stanoveny smluvně. Nejdůležitějším oprávněním podpůrce je právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného (§ 47 odst. 2 NOZ).

Podpůrce i podporovaný mohou navrhnout soudu, aby podpůrce odvolal z jakéhokoli důvodu, protože nápomoc je založena na bázi dobrovolnosti. Soud tak učiní i bez návrhu, poruší-li podpůrce závažně své povinnosti.²³⁴ Ve zcela výjimečných

²³¹ SVOBODA, K. *Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy*. Právo a rodina. 2013, roč. 15., č. 12/2013, s. 1-8. ISSN 1212-866X.

²³² Např. § 116a OSŘ, § 36 odst. 4 SŘ

²³³ MELZER, F.; TĚGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 417. ISBN 978-80-87576-73-1.

²³⁴ § 48 NOZ

případech²³⁵ je možné, aby soud podmínil účinky svého rozhodnutí určitou právní událostí jakou je např. jmenování opatrovníka podporovanému. Jedná se o situace, kdy je třeba zabezpečit právní postavení podporovaného do doby, než bude rozhodnuto o omezení svéprávnosti.²³⁶

5.3. Zastoupení členem domácnosti

Tento nový institut je inspirovaný rakouskou úpravou a je určen pro zletilé osoby, jimž duševní porucha brání samostatně právně jednat, a současně nemají jiného zástupce. Při tom pojem „zastoupení členem domácnosti“ je legislativní zkratka, zákon totiž nevyžaduje, aby se potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner s postiženým zletilým zdržoval ve stejné domácnosti. Se zastoupeným musí žít ve společné domácnosti po dobu tří let před vznikem zastoupení pouze jiná než jedna z těchto osob.

Specifikem tohoto opatření je, že předpokladem není aktivní jednání osoby postižené nebo ohrožené budoucí neschopností právně jednat, které by směřovalo k ustanovení konkrétního zástupce.²³⁷ Toto zastoupení vzniká pouze na základě vůle jiného, plně svéprávného příbuzného nebo člena domácnosti, kterému zastoupený neklade odpor²³⁸ (§ 49 odst. 2 NOZ). Zástupce při tom musí dát zastoupenému na vědomí, že jej bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlit povahu a následky zastoupení. Toto seznámení může proběhnout až během soudního řízení, případně jej může provést i sám soud, pokud dospěl k závěru, že zastoupení členem domácnosti je zastoupenému ku prospěchu. V případě, že je zjevné, že toto vysvětlení není možné s ohledem na závažnost duševní poruchy ani v hrubých rysech podat, je třeba místo schválení zastoupení členem domácnosti přistoupit k řízení o omezení

²³⁵ Nenavrhuje-li odvolání podporovaný.

²³⁶ SVOBODA, K. *Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy*. Právo a rodina. 2013, roč. 15., č. 12/2013, s. 1-8. ISSN 1212-866X.

²³⁷ Z tohoto důvodu je zastoupení členem domácnosti až třetí alternativou mezi podpůrnými opatřeními. Pokud již byl využit institut předběžného prohlášení nebo nápomoci při rozhodování, užití zastoupení členem domácnosti je vyloučeno. Tento institut také nemůže konkurovat institutu opatrovníka.

²³⁸ K odmítnutí postačí schopnost projevit přání.

svéprávnosti.²³⁹ V literatuře²⁴⁰ je však zastoupen i opačný názor. Je zde vysloven závěr, že nic nebrání tomu, aby byli zastoupeni i lidé s těžkým duševním postižením, kteří nejsou schopni projevit své přání a že povinnost dle ustanovení § 49 odst. 2 NOZ nelze chápat tak, že brání vzniku zastoupení těch osob, které nebudou schopné porozumět tomu, že zastoupení vzniká. Je poukazováno zejména na to, že využití mírnějšího a méně invazivního opatření je účelné i u lidí s těžším postižením.

Zastoupení pak vzniká až schválením soudu, který je povinen vyvinout potřebné úsilí, aby zjistil názor zastoupeného, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si zastoupený zvolil (§ 50 NOZ).²⁴¹ Povinnosti zástupce jsou pak vymezeny o poznání stručněji, než je tomu u obecné úpravy zákonného zastoupení. Je pouze stanoveno, že zástupce dbá o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv a o to, aby způsob života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a odpovídal zvláštním představám a přáním zastoupeného. Zákon dává možnost nerespektovat představy a přání zastoupeného tehdy, jde-li jim rozumně odporovat.²⁴² Toto kritérium rozumné odporovatelnosti je tedy poměrně vágní z toho důvodu, aby v případech, kdy je to možné, bylo zastoupenému vyhověno, ale zároveň byla zachována možnost zástupce pružně reagovat na konkrétní potřeby a přání, jejichž šíře by nemohla být takto postižena, pokud by se je zákonodárce pokusil učit konkrétněji.²⁴³ Vystává také pak otázka, zda je toto ustanovení zvláštní úpravou tu obecnou. Lze se domnívat, že vzhledem k tomu, že je zmíněné ustanovení takto kusé, nelze jej považovat za skutečné *lex specialis* k ustanovením upravujícím základní povinnosti zákonného nebo soudem ustanoveného zástupce.²⁴⁴

Zastoupení se vztahuje jen na obvyklé záležitosti, které odpovídají konkrétním životním poměrům zastoupeného. Dle důvodové zprávy jde zejména o záležitosti

²³⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 222. ISBN 978-80-7478-370-8.

²⁴⁰ MELZER, F.; TĚGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117.* Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 427. ISBN 978-80-87576-73-1.

²⁴¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 220. ISBN 978-80-7478-370-8.

²⁴² § 51 NOZ

²⁴³ MELZER, F.; TĚGL, P. aj. *Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117.* Vyd. 1. Praha : Leges, 2013, s. 428. ISBN 978-80-87576-73-1.

²⁴⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 226. ISBN 978-80-7478-370-8.

týkající se poskytování zdravotních a sociálních služeb a žádostí o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi, státní sociální podpory a sociálního zabezpečení.²⁴⁵ Je výslovně zakázáno udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky.²⁴⁶ Zástupce je omezen při nakládání s příjmy zastoupeného rozsahem potřebným pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. S peněžními prostředky na účtu zastoupeného může však nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím výši životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.²⁴⁷

Vzhledem k tomu, že zastoupení členem domácnosti je podpůrným opatřením, které nahrazuje rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti a o ustanovení opatrovníka, lze soudit, že vznikem tohoto zastoupení je suspendováno oprávnění zastoupeného k samostatnému právnímu jednání. Proto se vztah mezi zástupcem a zastoupeným i jejich vztahy ke třetím osobám řídí přiměřeně ustanoveními § 457 a násl. NOZ. Ani zastoupení členem domácnosti však nevede k omezení zastoupeného v „běžných záležitostech každodenního života“.²⁴⁸

Zákonem je umožněno, aby měl zastoupený více zástupců z řad členů domácnosti. V tomto případě postačí, jedná-li pouze jeden z nich, to však platí, pouze pokud nedošlo k rozdělení kompetencí mezi zástupce. Pokud však společně jedná více zástupců a jejich jednání si odporuje, nepřihlíží se pak k projevu žádného z nich.²⁴⁹

K zániku zastoupení není třeba rozhodnutí soudu. Dle ustanovení § 54 NOZ zaniká zastoupení bez dalšího, vzdá-li se jej zástupce nebo odmítne-li zastoupený, aby jej zástupce zastupoval. Zánik je rovněž spojen se jmenováním opatrovníka zastoupenému a s uzavřením smlouvy o nápomoci v rozsahu, v jakém je zastoupený

²⁴⁵ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. In: [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupná také z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

²⁴⁶ § 52 odst. 1 NOZ

²⁴⁷ § 52 odst. 2 NOZ

²⁴⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 227. ISBN 978-80-7478-370-8.

²⁴⁹ § 53 NOZ

způsobilý právně jednat.²⁵⁰ Zde je třeba poukázat na to, že zmíněné ustanovení zánik zastoupení spojuje s uzavřením smlouvy o nápomoci, ačkoli dle ustanovení § 46 odst. 2 NOZ tato smlouva nabývá účinnosti až dnem, kdy ji schválí soud. Jedná se tedy zřejmě o chybnou gramatickou formulaci tohoto ustanovení, protože nelze připustit, aby do doby, než bude smlouva soudem schválena, nebyla zájmům člověka poskytnuta dostatečná ochrana.

²⁵⁰ Nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti se od sebe liší intenzitou působení duševní poruchy. V případě nápomoci při rozhodování působí duševní porucha obtíže při rozhodování, zatímco u zastoupení členem domácnosti duševní porucha již přímo brání samostatně právně jednat.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala téměř výhradně přímým zastoupením upraveným v českém právním řádu, kdy důraz byl kladen na úpravu hmotněprávní. V této oblasti nastalo mnoho změn, ke kterým jsem ve své práci především upínala svou pozornost.

Pozitivním posunem, který s účinností NOZ nastal, je, že problematika zastoupení již není rozptýlena po tolika předpisech²⁵¹, kdy se každý z nich zabýval pouze určitým druhem zastoupení nebo zastoupením pro určitý subjekt, což bylo nevyhovující zejména ve vztahu k širší veřejnosti, které tím byla značně ztížena orientace v úpravě tohoto institutu. Po rekodifikaci soukromého práva je komplexní úprava zastoupení obsažena v jediném zákoně, i když je nutné ji hledat na více místech.

Obecná ustanovení o zastoupení jsou až na výjimky převzata z předchozí úpravy beze změny. Takovými výjimkami jsou například nově stanovená možnost zástupce ustanovit si substituta i v případě nutné potřeby nebo vyvratitelná právní domněnka stanovující pravidlo, že pokud má zastoupený pro tutéž záležitost více zástupců, může každý z nich jednat samostatně. Modifikována byla také úprava překročení zástupčího oprávnění.

Z dosavadní úpravy vychází i smluvní zastoupení. Na první pohled zřetelná je však změna v terminologii, kdy NOZ již nepřevzal odbornou veřejností kritizovaný pojem „zastoupení na základě plné moci“ a zavádí termín „smluvní zastoupení“, který lépe vyjadřuje právní důvod vzniku tohoto zastoupení. U smluvního zastoupení již také nehovoříme v obecných termínech zastoupený – zástupce, ale zmocnitel – zmocněnec. U většiny změn v této oblasti je pak patrné posílení principu autonomie vůle. V praxi je velmi diskutované ustanovení 441 odst. 2 NOZ, jehož aplikace je nejednoznačná a osobně se domnívám, že by bylo vhodné, aby zákonodárce přistoupil k jeho novelizaci a ukončil tímto tento stav právní nejistoty.

²⁵¹OZ, ZoR, ObchZ

Přínosem NOZ je, že důsledně rozlišuje zákonné zastoupení a opatrovnictví a nedochází nadále k jejich směřování, což je zcela logické s ohledem na rozdílný právní důvod jejich vzniku. V oblasti zákonného zastoupení nastala významná koncepční změna týkající se jednání za právnickou osobu, kdy právnická osoba již nemůže jednat přímo svým statutárním orgánem, ale je nadále schopna jednat pouze v zastoupení. Další z podstatných změn pak nastala v oblasti opatrovnictví, kde byl zaveden nový institut opatrovnické rady, který by měl přispět ke snížení zatížení soudů. Tato problematika byla také dotčena změnami v důsledku toho, že již není možné zbavit člověka svéprávnosti. Zákon též vyjmenovává povinnosti opatrovníka, stanovuje postup pro jeho jmenování a nově zakládá možnost jmenovat opatrovníka člověku svéprávnému, který ovšem není z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu způsobilý spravovat své záležitosti. Výslovným zakotvením opatrovnictví právnické osoby pak byla vyřešena v praxi sporná otázka, zda je možné ustanovit opatrovníka i právnické osobě, což bylo žádoucí s ohledem na princip právní jistoty. Osobně však zastávám názor, že vymezení případů, kdy se tak může stát je příliš široké, což dává prostor pro zneužití tohoto institutu.

Do našeho právního řádu pak byla vnesena zcela nová podpůrná opatření při narušení schopnosti právně jednat. Předběžné prohlášení je v zásadě pořízeno pro případ vlastní nezpůsobilosti právně jednat, zatímco nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti představuje mírnější alternativy ve vztahu k omezení svéprávnosti. Zavedení posledních dvou jmenovaných institutů by se mělo projevit ve snížení počtu případů, kdy dochází k tak zásadnímu zásahu do přirozených práv člověka, jakým je omezení svéprávnosti.

Osobně se domnívám, že úprava zastoupení je v NOZ značně přehlednější, podrobnější a odstraňuje mnohé nejasnosti, které se vyskytovaly v předchozí úpravě. Až na výše uvedené jsem přesvědčena, že tato problematika je upravena v NOZ dostatečně.

Seznam použitých zdrojů:

Právní předpisy

(v aktuálním znění)

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práva a svobod
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině
- Zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb. m. s., Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 433/01

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2008, spis. zn. I. ÚS 2457/07
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 171/06
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 21 Cdo 366/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2010, sp. zn. NS 26 Cdo 1188/2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2009, sp. zn. 33 Cdo 5273/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3382/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. 21 Cdo 5429/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 33 Cdo 4445/2010
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/1994
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4266/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3871/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2003, sp. zn. 26 Cdo 643/2002
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 31. 1. 2001, sp. zn. 15 Ca 522/2000
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 6. 5. 1970, sp. zn. 6 Cz 12/70
- Rozhodnutí č. 21/71 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek

Knižní publikace

- DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. Občanské právo hmotné. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013.
- ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. aj. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014.
- ELIÁŠ, K. aj. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek. Vyd. 1. Praha : Linde, 2008.
- HURDÍK, J. Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2013.

- ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; TICHÝ, L. Sborník statí z diskuzních fór o rekonstrukci občanského práva. 3. díl. Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008.
- TICHÝ, L. Obecná část občanského práva. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014.
- ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné. 5. jubilejní aktualizované vydání, Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2009.
- FIALA, J.; a KINDL, M. aj. Občanský zákoník. Komentář. I.díl. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009.
- ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M. aj. Občanský zákoník I. §1-459. Komentář. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008.
- MELICHAROVÁ KARFÍKOVÁ, D. Několik poznámek k problematice zastoupení na základě plné moci. In: DVOŘÁK, J.; KINDL, M. (ed). Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. 1. vyd. Praha : ASPI, 2005.
- PRAŽÁK, Z. Občanský zákoník: s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.: 4. relativní majetková práva (§ 1721 až § 3014), 5. ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 až § 3081). Český Těšín: Poradce, 2012.
- BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; KRČMÁŘ, Z.; MAZANEC, M. Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 6. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2003.
- HOLUB, M. Občanský zákoník: Komentář. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2003.
- HOLUB, M.; FIALA, J.; BIČOVSKÝ, J. Občanský zákoník: Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou podle právního stavu k 1. 7. 2006. 12. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2006.

- POKORNÁ, J.; KOVAŘÍK, Z.; ČÁP, Z. aj. Obchodní zákoník: Komentář. I. díl. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009.
- NOVOTNÝ, Petr aj. Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy. Vyd. 1. Praha : Grada, 2014.
- ELIÁŠ, K. aj. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013.
- JANKŮ, M. aj. Nové občanské právo v kostce. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2014.
- VRAJÍK, M. Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. 1. vyd. Olomouc : Anag, 2014.
- NOVOTNÝ, P.; IVIČICOVÁ, J.; NOVOTNÁ, M.; ŠTÝSOVÁ, M. Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy. 1. vyd. Praha: Grada, 2014.
- MELZER, F.; TÉGL, P. aj. Občanský zákoník - Velký komentář. Svazek I. §1-117. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013.

Odborné články

- KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie. 2011, č. 5/2011.
- NEDELKA, M.; ŘÍHA, P. Prohlášení zmocněnce o přijetí plné moci – její povinná náležitost?. Právní rozhledy. 2005, roč. 13., č. 4/2005.
- ELIÁŠ, K. Veřejný zájem (Malá glosa k velkému tématu). AD NOTAM. 1998, roč. 4., č. 5/1998.

- SVOBODA, K. Perspektivy institutu opatrovnické rady. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 1/2013.
- SVOBODA, K. Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15., č. 12/2013.
- SVOBODA, K. K čemu bude dobré předběžné prohlášení. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 7.
- PELIKÁNOVÁ, I.; PELIKÁN, R. Lze ustanovit hmotněprávního opatrovníka akciové společnosti?. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15., č. 16.
- MUSILOVÁ, Š. Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku. *Ad NOTAM*. 2013, roč. 19., č. 5.
- SPÁČIL, J. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*. 1996, roč. V, č. 1/96.

Další zdroje

- JANUŠ, J. Občanský zákoník lze řešit donekonečna. *Právní rádce* [online], 2013. [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-59952890-obcansky-zakonik-lze-resit-donekonecna>
- ČERVINKA, M. Novinky v zastoupení podle NOZ [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/novinky-v-zastoupeni-podle-noz-94217.html>
- HANDREJCHOVÁ, M.; PLEŠKOVÁ, V. Vybrané změny právní úpravy jednání podnikatele v novém občanském zákoníku. *Rekodifikační novinky* [online]. 2012, č. 10, s. 2-3. [cit. 2014-06-06]. Dostupné také z WWW: http://www.havelholasek.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_novinky_cz_2012_10.pdf.

- PRUDÍKOVÁ, D.; SMOLÍKOVÁ, K.; HRUBÁ, E. aj. Podkladový materiál k semináři pro veřejné opatrovníky k problematice výkonu opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče ve vztahu k procesu transformace a deinstitucionalizace sociálních služeb. [cit. 2014-06-06] Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf

- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R 99/4 ohledně zásad právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob přijatém dne 23. února 1999. [cit. 2014-06-06] Dostupné také z WWW: <http://www.kvalitavpraxi.cz/res/data/000143.pdf>

Abstrakt

ZASTOUPENÍ

Diplomová práce je zaměřena obecně na institut zastoupení. Je podán výklad o základních atributech zastoupení a o rozlišení způsobů zastoupení. Vzhledem k rozsahu práce však nebylo možné pojednat o všech formách zastoupení a proto se práce zabývá především přímým zastoupením z hlediska hmotněprávního.

Tato práce vychází z úpravy obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku a upozorňuje především na nejvýraznější změny, které s účinností tohoto zákona v právní úpravě zastoupení nastaly, jejich důsledky a sporné otázky, které při aplikaci jednotlivých ustanovení vznikají.

Práce pojednává o smluvním i zákonném zastoupení, včetně zastoupení podnikatele a právnických osob, stručně se zabývá i zastoupením v rodinném právu. Rovněž je zde zpracována problematika opatrovnictví, v které došlo k výrazným změnám. Pozornost je věnována nově upravené opatrovnické radě a opatrovnictví právnické osoby. Je zde zahrnuta rovněž charakteristika předběžného prohlášení, nápomoci při rozhodování a zastoupení členem domácnosti.

Abstract

REPRESENTATION

The thesis is focused on the institute of representation in general. It provides an explanation of basic attributes of representation and its resolution methods. Given the scope of the thesis it was not possible to cover discourse about all forms of representation and therefore it is mainly focused on direct representation in substantive law.

The work is based on current regulation contained in Law No. 89/2012 Coll., The Civil Code and it highlights the most significant changes which has occurred since the date of effectiveness of this Code in regulation of representation. It also refers to consequences of these changes and contentious issues which arise with the application of individual provisions.

This work deals with contractual and statutory representation including representation of an entrepreneur and representation of legal entities, briefly describes representation in family law. There is also an elaborated issue of guardianship that has been affected by significant changes. It refers to guardian council and guardianship of legal entities that are newly adjusted in Czech legal order. There is also included characterization of preliminary declaration, supported decision making, representation by the member of the household.

Klíčová slova

Zastoupení

Representation

Zástupce

Plná moc

Prokura

Opatrovnictví